

Ilmub kord nädalas.

TOIMETUS JA TALITUS:	TELLIMISE HIND:	KUULUTUSTE HIND:
Tallinn, Pagari tän. № 1, tuba 50. (Sõjaministeeriumi majas). Avatud kella 8—15. Telefon 1-63 (Sõjaväe keskjaamast).	Aastas . . . . . Mk. 300 Poolaastas . . . . . „ 150 Veerandaastas . . . . . „ 75 Üksiknummer 15 marka.	$\frac{1}{1}$ lehekülge . . . . . Mk. 3600 $\frac{1}{2}$ „ . . . . . „ 1800 $\frac{1}{4}$ „ . . . . . „ 900 $\frac{1}{8}$ „ . . . . . „ 450 $\frac{1}{16}$ „ . . . . . „ 250

№ 43.

Laupäeval, 25. oktoobril 1924.

VI aastakäik.

S I S U:

A. T.: Tähelepanuks meie noortele väejuhtidele. — K. Kirschbaum: Vormist. — A. Koern: Ohvitserkonnast ja ohvitseride kogude põhikirjast. — A. S. S.: Mõnda Kalevalinna ajult. — J. A—n: Briti laevastiku Eesti vabadussõja aegsest tegevusest Balti merel. (Lõpp). — H. G.: Marne lahing kui pöördepunkt ilmasõjas. — Põhjamaade sõjapoliitikast — Vabadusristi kavalerid: kapten Valter Bergmann ja noorem-leitnant Nikolai Piip †. — M.: Nõukogude Vene sõjaakadeemia. — S. L.: Kuidas ameeriklased kahurtule peale vaatavad. — Lahingettevalmistus Prantsuse määrustiku järele. — S. L.: Kuulipildujate kasutamine ilmasõjas ja nüüd. — —m—: 1-se diviisi manöövrid. — K. M.: Prantsuse XX armeekorpusse manöövrid 1.—5. sept. 1924 a. — A. L.: Zepelin Z. R. — 3 teekond. — V. Tammemägi: Öine lahing. — P. M. Keelnurk. — Sport. — Sõjaväelised teated välisriikidest — Raamat-teated. — Kroonika. — Toimetusele saadetud kirjandus. — Kuulutused.

Suvistelt õpiväljadelt.

Kahurväe II grupi suvised õppused laagris.

Tähendus: Priisi laskmine poligoonil.

Tähelepanuks meie noortele väejuhtidele.

Kas pole meie eneste keskel ja mujal tihtilugu kuulda olnud arvamisi: meie kaitsevägi, tema juhtiva koosseisuga eesotsas, olla veel noor ja vilumata. Puuduvad traditsioonid, väljakujunenud kindlad vormid, kõik olla veel korraldumas ja kohendumas uutele oludele, alates sarnase puhtvälise nähtusega nagu seda on vormiküsimus ja lõpetades põhipanevate printsiipidega meie kaitseväge sisekorra ja väljaõppe alal.

Kõik see on kahtlemata õige, küsimus seisab ainult selles: kui kaugele oleme juba jõudnud oma ülesehitamistöödega. Kas oleme siin kõigil aladel ära kasutanud kõik võimalused, võtnud kokku terve oma jõu, et saavutada — maksimaalseid tagajärgi, nagu see meie oludes teisiti vaevalt võimalik; või, ümberpöörduvalt, oleme mõnes tükis tegutsenud loult ning leigelt, jäädes puhkama Vabadussõjas lõigatud loorberitele. Ei pruugi minna kuigi kaugele, et sarnaseid meie poolt kahe silma vahele jäetud küsimusi meie kaitseväge elus üles lugeda terve rida.

Üks nendest on kahtlemata meie ohvitserkonna enda sõjateadusline ja sõjapädagoogiline töö, see töö, mis ta teeb, õigemini tegema peaks väljaspool omi otsekohesteid teenistuse kohuseid.

See töö avaldub normaalselt kahes suunas:

1. Vastava erikirjanduse soetamise ja lugemise meie enda silmaringi laiendamine ja sõjaväeliste teadmiste süvendamine, mis omandatud kunagi sõjakoolis ja kursustel.

2. Kõikide nende küsimuste omavaheline läbiharutamine, mis üles tõusta võivad meie kaitseväge väljaõppe ja kasvatuse alal, et üheskoos leida kõige paremaid metoode mitmesuguste sõjapädagoogiliste probleemide lahendamiseks.

Ei tarvitse olla pessimist, kui ütelda, et just nende alade edasiviimiseks oleme seniajani korda saatnud veel õieti vähe. Mis tehtud, on sündinud ametlikult poolt (määrustikud, kursused, sunduslikud loengud j. n. e.), kuna meie ohvitserkonna enda initsiatiiv on jäänud õieti väikeseks. Oleme leppinud olemasolevaga, täites seda, mis meilt nõutud.

Millega seletada siis sarnast huvide langust ja leigust küsimustes, mis ometi elukutselisele sõjaväelasele peaks olema otse südame asjadeks ja teda avatelema just siin kõige intensiivsemale tegevusele? Põhjuseid selleks on palju ja neid valgustada tuleks eriartiklis. Käesolevate ridade ülesanne olgu katsuda leida siiski mõnd abinõu, mis meil aitaks lahendada tekkinud olukorda. On selge, et igavesti niiviisi edasi kesta ei või, kui meile ei taha sootu maha jääda meie seltskonna üldisest arenemiskäigust.

Viimase viie aasta jooksul, mis möödunud meie Vabadussõjast on meie riiklises ja seltskondlises elus sündinud põhjalik väärtuste ümberhindamine, mille tagajärjel on tehtud järsk pööre ja ümberorienteerumine — Lääne Euroopasse. See pööre, nii kultuurilist kui majanduslist laadi, on käega katsutav meie kõigile. Ja eesrinnas siin, nagu see teisiti vaevalt mõeldav, on sammunud Eesti rahva kultuuri alustugede rajaja — meie kool. Pruugib ainult pealiskaudseltki, kas või lihtsalt ajakirjanduse kaudu jälgida seda, mis siin tehakse, et konstateerida tõsiasi: meie pädagoogiline ilm nii üli- kui keskkoolides on otsimas uusi teid, et lahendada põhipanevaid kasvatusteadlisi probleeme, meie õpetajaskond on asunud tõsiselt tööle, et korraldada meie kooli vastavalt uutele oludele. Selles ülesehitamistöös, mis kajastub vastavas erikirjanduses, hulgalistes kongressides j. n. e., on kõikide silmad erandita pöördud — Lääne Euroopasse. Siit otsitakse ja loodetakse leidvat uusi tõdesid, siit kutsutakse meile paremaid õpejõude — kas või ainult ajutiseltki — kes peavad meil teostama seda, mis neil kodumaal on saanud juba aabitsatõeks. Selles ennastsalgavas töös meie kooli parema tuleviku nimel on initsiatiiv täielikult meie õpetajaskonna käes. Põlevad päevaküsimused harutatakse ja kaalutakse üheskoos kongressidel, ühisel jõul püütakse lahendada probleeme, mille selgitamiseks ei küüni ühe jõud.

See on ainukene õige tee meie oludes teaduslike ja pädagoogilise mõtte edasiviimiseks, tee, mis põhimõtteliselt peaks vastuvõetav olema meilgi kaitseväs. Ei ole ju põhimõtte-likku vahet sõja ja üldpädagoogika vahel. Allub ju sõjaväe väljaõpe ja kasvatuse samadele üldpsükoloogilistele ja kasvatusteadlistele printsiipidele, sest et siin — samuti tegemist on inimesega, kuigi järgnevas arenemises astmes. On ju ohvitser rahuajal seesama Eesti noorsoo kasvataja ja õpetaja.

Seda kõik teame meie, kuid — see teadmine on enim aimdus küsimuse tõelisest seisukorrast, suurelt jaolt veel alles teoreetiline kõnekään, kas kusagilt mahaloetud või ajavaimuga külgepoogitud, mis veel kaugeltki pole tunginud meie lihha ja verre.

Sellepärast talitamegi nüi huupi ja ükskõikselt nende põhimõtete elluviimisel meie enda sisemises elus.

Mis siit järgneb?

Käesolevate ridade eesmärk pole mitte etteheidete tegemine sel või teisel kujul, vaid tõsiasi konstateerimine selleks, et teha vastavaid järeldusi. Olen veendunud: meil jätkub

julgust, et avalikult ära tunda oma puudused ja leida abinõud ja teed nende kõrvaldamiseks.

Kust neid otsida?

Pole kahtlust: sealtsamast, kust seda teeb meie kõige lähem kaastööline oma erialal — meie kooliõpetaja — Lääne Euroopast. Seda on ära tunnud isegi meie suur idanaaber, kus praegu otse palavikuliselt püütakse tutvuneda Lääne Euroopa sõjakultuuriga — muidugi esimeses järjekorras vastava tõlkekirjanduse soetamisega.

Meilgi tuleb seda teed käia, kuna teist pole üldse enam olemas. Kuid siin tekivadki raskused. Sest selleks, et tutvuneda teatava rahva kultuuriga, peab ära õppima tema keele. Tuleb kohe alguses tähendada: paljas tõlgete süsteem siin ei vii sihile, kuna keel on võti rahva omapärase vaimu ilma avamiseks. Sõjakultuur on üks osa rahva iseseisvast vaimlisest loomingust, sellepärast võib temagi salapäraseid iseäraldusi ära tunda ainult algupärandis. Meil on toonitatu mitmelt poolt sõjateaduse erilist universalismi. Kuid — samal määral ja veelgi enam võime kõnelda arsti-, õiguse-, füüsika-, matemaatiliste ja muude teaduste universalismist. Sõjateadus on universaalne ainult tema luukeres — printsiipides, kõik muu, mis moodustab õieti selle teaduse sisu, tema lihaksed ja vere, on sügavasti natsionaalne, mis võime tundma õppida ainult koos rahva vaimusünnitustega teistel aladel. Kuid see võib sünnida ainult, tundes seda teed, mis meid viib teatava rahva hingeelu sügavikkudesse — tema keelt.

Tõlge sellest keelest teise on liig kahvatu, et täita seda ülesannet. Pealegi on meie oludes suurte ja paremate meisterteoste tõlked tulevikuski peaaegu kättesaamatud, kuna selleks meie sõjakirjandusline turg on liig kitsalt piiratud.

Mis jääb üle?

Ei vähem ega rohkem, kui et igaüks meist endale otsekohe järeldaks:

Kui ma tahan, et minu sõjateadusline silmaring ei piirduks mitte ametliste määrustikkudega või mõnesuguste juhusliste kirjutustega, mis ilmuvad siin-seal ajakirjanduses, siis — ja siis pean ma ära õppima vastava LääneEuroopa keele. Sarnase järelduse tegemiseks ja tema elluviimiseks peab jätkuma jõudu ja julgust igale-ülele meie noortest väejuhtidest. Noor ongi see, kes julgeb tahta — paremat, kui see mis olemas ja selle saavutamiseks tööle rakendada oma elujõud! Süveneda sõjaväeliste nähtuste sisusse ja mitte ainult rahulduda nende igapäiste askelduste ja toimetustega, mis meie peale paneb otsekoheste teenistuse kohuste täitmine — see ongi hingeliselt noore väejuhi tundemärk. Olgu toonitatud hingeliselt

noore! Aukraad või looduslik vanus ei tähenda siin midagi, sest võib olla „noor“ ses mõttes — kuuekümmend aastast ja, ümberpöörduvalt, „vananenud“ — kahekümneviie aastast leitnandi aukraadis.

Missugust keelt õppida? Otsuse selle kohta teeb muidugi igaüks isiklikult; kuid siinkohal siiski mõni selgitav märkus.

Arvestada eestkätt tuleks siin muidugi kolme keelega: Prantüs, Saksa, Inglis. Nendest kõneleb ka Sõjaministri käsukiri 15. VIII. 24, mis sisaldab reeglid sisseastumiseks kindralstaabi kursustele. Ühe nendest äraõppimine avaks võimaluse seega sisseastumiseks meie kõrgemasse sõjaväelisse õppeasutusse. Vastavalt erikursustel, mis korraldatud sõjaministeeriumi poolt, harrastatakse kolmandat aastat juba — Prantsus keelt.

Isiklikult tahaksin siinkohal toonitada tarvidust meie ohvitseridel ära õppida Prantsus- ja Saksa keele. Nimelt kaks ja ei mitte üks neist. Kumbki neist kahest avab meile koguni erilaadilise vaimu ilma — Saksa ja Prantsuse rahva geniuse omapärase loomingu! Inimpõlvede kestel on need kaks geniust seisnud vastamisi alalises võitluses esimese koha pärast mandril. Selle pika võitluse tagajärg ongi kummagi rahva erilaadiline algupärane sõjakultuur tema praegusel kujul, mille tundmaõppimisele meie ohvitserkonna laiadel hulkadelgi tuleks asuda täie innuga.

Ühekülgne töö sel alal ei vii sihile. Nii Prantsuse kui Saksa sõjateadusline ja sõjapädagoogiline looming — nad mõlemad on omapäraselt suurepäraseid — on ometi paljudes nähtustes põhjalikult lahkuminevad, üksteist vastastikku täiendavad ja tasakaalustavad, mispärast ühe tundmine viiks ühekülgsel arusaamisele Lääne Euroopa sõjakultuurist üldse. Pealegi — meile täielikult vastuvõetavad, nagu see teisiti olla ei võigi, pole nad kumbki. Ometi leidub mõlemas sügavaid tõeteri, mis kasuga tarvitada võime meiega. Püüdku sellepärast igaüks meist teha endale kättesaadavaks modern sõjakultuuri algallikad! Ärgu arvaku, et see töö oleks seotud ülepääsmatute raskustega! Üks aasta püsivat tööd keele esialgseks õppimiseks ja — juba võibki algust teha sõjaliteratuuri lugemisega. Muidugi — kõik oleneb ikkagi sellest, millise energia hulga suudab keegi panna mängu. Teatavad raskused on möödapääsmatud ja neist lasevadki end heidutada paljud. On ju tõesti kergem leppida juhusliselt kättesaadud tõlkeliteratuuriga, või ametliste „loengutega“, mis ollakse sunnitud pealt kuulama. Mõni sõna neist viimastest.

Suur on kasu heast loengust, mis tõsise teadusmehe uurimuste tulemus. Viimase intel-

lektuaalne mõtteilm, tema poolt algatatud ideed antakse siin vahendita edasi kuulajatele, kutsudes esile viimastes — puhtmehaaniliselt — samasugused assotsiatsioonid. Sellepärast selgitab sarnane loeng meile ruttu ja vaevata sõjaliste nähtuste keerulisemadki umbsõlmed, mille harutamiseks meie ise oleks kulutanud palju aega ja energiat.

Veel suurem on sarnase loengu tähtsus moraalselt või kasvatusliselt. Äratades elavat huvi asja vastu, sunnib ta kuulajaid otse tahtmata süvenema ülesvõetud küsimusse, paralleelselt sellega valmistades neid üldse ette püsivale teaduslisele tööle.

Kuid kui hea loeng on kahtlemata paremaks abinõuks, et omi teadmisi täiendada ja oma silmaringi laiendada, siis on halva loengu mõju — koguni vastupidine. Olgu paar näidet:

1. tüüp: loeng ilma kandva ideeta — teemata. Alatud „Iidamast ja Aadamast“, kuid lõpetatud ei millegiga; kokkukuhjatud tsitaatide ja lõõksõnade hulk, mis häbelikult maha loetud, koguni ilma igasuguse sisemise sideta ja kandva ideeta — tervikus. Algaja töövili, kes võib olla, palju lugenud, tihti liigagi palju, kuid pealiskaudsuse tõttu pole suutnud alla neelatud materjali ära seedida — ümbertöötada kõlblu-likuks viljakandvaks seguks.

Peaaegu vastand sellele on — vilunud, kuid laisavõitu „teadusmehe“ loeng, kes arvab, et ta sel alal juba „ära neelanud“ koera. Samuti lage igasugusist ideedest, pealkirjata, kas puhtmehaaniliselt kokku kirjutatud mitmest raamatust, või halvemal juhul maha loetud koguni juhusliselt kättesaadud allikast. Sarnase loengu peatunnuseks on ikka see, et ta sõnasõnalt maha loetakse — trükitud või kirjutatud tekstist. Terve protseduur algusest lõpuni on siin puhtmehaaniline, sellepärast ei või sarnasel loengul juttugi olla vaimlisest sidest kuulajate ja ettekandja vahel. Mõiste „vaim“ puudub siin sootu — nii lektori kui kuulaja juures, sest see tuum, idee, mis oli olemas algkirjas, jäi tundmatuks lektorile, järjekult seda enam auditooriumile. Siin oleks tõesti kasulik — sama autori kirjatööd läbi uurida iseseisvalt oma kabinetis. Üldiselt on sarnane ettekanne — võimatu kirju ning viiruline materjal, pealiskaudne mehaaniline segu, kus terad ja haganad — kõik korruga kuulajatele näkku paisatakse, muidugi viimaste suure ülekaaluga. Need väärtusetu kõlkad ja haganad, tungides kuulajani, pimestavad teda nii silmilt kui kõrvult — pil-

kane vaimline pimedus on selle tagajärg, eriti kui sarnaseid loenguid kuulata palju. Sarnase „vaimlise pimeduse“ nimetusi — neid on miljon: täieline appaatia ja huvi kadumine asja vastu, mille asemele astub vastikustunne, ükskõiksus, pettumustunne. Nõrga iseloomu viib ta aga — kergemeelsuse ja pealiskaudsuse libedale teele, näidates elava eeskujuna kuivõrd kerge on mändida „tarka“ meest ka kõige raskemates küsimustes.

Olgem avalikud: kes meist küll ei ole sarnaste halbade loengute piina tunnud, või neid ehk isegi pidanud!

Ometi ei kuku hea lektor ehk ettekandja taevast, vaid peab sündima — meie eneste keskelt pikkade aastate jooksul püsiva raugemata töö tagajärjel. Tehkem sellega algust — kõige laiemas ulatuses, või kes juba seda eneseharimistööd alanud — jätkaku teda kahekordse energiaga.

On päevaselge, hea emakeelne sõjateadusline raamat, samuti ajakõrgusel seisev elav ettekanne ehk loeng — nad mõlemad jäävad meie kaitseväge laiadele hulkadele veel kauaks ajaks haruldasteks uhkusasjadeks. Sellepärast saagu meie noorte väejuhtide päevaloosungiks: uute Lääne Euroopa keelte äraõppimine selleks, et siit ammutatud ideede toetusel enda edasiharimist jätkata — iseseisvalt. Pealtnäha kasuta keeleõppimise vaev tasub end varstigi rikkalikult. Pealiskaudnegi tutvunemine Lääne Euroopa eluluga näitab, et siin domineerib sootu teistsugune vaimline õhkkond, kui meie seda nägema oleme harjunud. Siin on kõige pealt elavalt liikumas sõjateadusline mõte, iga(küsimus, olgu mis tahes laadi, leiab elavat kajastust vastavas erikirjanduses, mille arv on suur. On ilmunud kõige täielikumad määrustikud ja nende sisu, üksikuid mõtteid ja puudusi sõelutakse ja arutatakse suure põhjalikkuse ja asjatundmisega. Ja seda ei tee mitte ainult vanemad väejuhid professorid jne., vaid suurelt jaolt — pataljonide ja teiste väiksemategi üksuste ülemad.

Tähele pannes kõike seda välismaail, rikatame endid uute ideede ja vaimliste väärtustega. Tõusevad meilgi siis aegamööda nagu seened maa seest sõjakirjanduslised autrid ja tõsised sõjateaduse harastajad, kes laiadesse hulkadesse kannavad laiali huvi ja armastust meiegi väikse asja vastu, süvendades arusaamist selle kohta, mis on tõsine demokraatline sõjakultuur.

A. T.

Vormist.

Oli oodata, et uus vorm püsima ei jää, sest ta ei rahulda kedagi. Ta ei ole mingi idee, ega kindla maitse viimistletud väljendus, vaid parlamentlik kokkuleppe saavutus häälteenamuse läbi. Vastandiks temale on ratsaväe vorm, mis komisjonis ja kõrgemates instantsides läbi läks sarnasena, nagu ta ratsaväe esitaja poolt komisjonile ette pandud. Ja peab tunnistama, et ta on stiilkindlam kui maaväe uus üldvorm. Ainult punased püksid on selles vormis stiilivastane järelandmine vist massilisele pealesurumisele ja tundub parandust nõudvana lapina.

Olles vormikomisjonis väeliigi esitajana juba suure Batarei komisjonist saadik kuni vormi lõpliku väljakujunemise ja Sõjanõukogule esitamiseni, termitan vormi küsimuse arutamisele võtmist „Sõdur“ veergudel. Siin peavad löödud saama viimised lahingud ja palju järjerikkamalt, kui komisjonis, kus ettepanekute poolt ja vastu toodud argumendid ei panda must valge peal paberile ja nii ütelda, surnuks löödud argumente võib jälle ette tuua. Näiteks toon vaieldused punase kandi ümber. Pikkade vaielduste järele jõuti otsusele, et terve maavägi peab kandma ühist üldvormi ja sellel väikesi väeliikide tunnuseid. Suurtükivägi aga esineb siiski kindla nõudmisega, et nendele on äärmiselt vajalik punane kant, sest see on traditsiooniline internatsionaalne suurtükiväe kant. Küll tehti selgeks, et 1) Eesti sõjavägi ei ole mõne internatsionaali osakond ja käskude täitja ja 2) et punane kant oli ainult Vene ja Preisi suurtükiväel, seega on vale väide, nagu oleks punane kant suurtükiväe püha traditsioon üldse ja üle ilma. Ometigi esinesid suurtükiväe esitajad oma lapsiku argumendiga ikka ja jälle, kuni nad Sõjanõukogus, komisjoni otsuse kiuste, oma tahtmise läbi murdsid. Nii saimegi tolle punase kandi, mis iga päev silma sööb. Lennuvägi vedas vägipulka samuti oma erivormi eest ja nõudis sinist värvi, sest see oli nendekaitsevärvi — taevast sinine. Argument on seda võrd lapsik, et jätan ta arvustamata.

Vormiküsimuse lahendamisel on kõige raskemaks punktiks maitse. Otstarbekohasuse ja võimaluste küsimistest saaks kergesti üle, kuid kes lepib risti vastukäivad maitset? Siin ei ole midagi, mis laseks ennast mõõta meetriga, kilogrammiga ehk kraadiga. Kuidas tõendada opponendile, et tema maitse ei ole küllalt küps? Rahvastel, kes on kauemat aega elanud iseseisvat elu, on pikaajalised väljakujunenud ka oma rahvusline maitse, meie aga peame alles teed tasandama oma maitse väljakujunemise võimalusteks. Seni elame võõraste rahvaste maitse mõjutuses. Sellepärast on meil maitse küsimus õieti raske otsustada, kuid siiski peame seda, kui tahame midagi teha otstarbekohaselt. Mina, näiteks, ei suuda välja kanda halvaks läinud liha ehk mädamuna lõhnagi. Niipea, kui see lõhn minule ninna lööb, hakkavad kohe tegutsema seesmised repressioonid ja tagajärg on hale. On otstarbekohatu valmistada minule sarnast toitu, mida ma süüa ei saa. Kuid õige gurmaan peab minu maitset väga matslikuks, sest tema sööb ainult sääraseid toite, mis on valmistatud juba „liikvele“ läinud lihast; värskest lihast valmistatud toitu ei võta ta suu sisse.

Nii ei ole maitse küsimus ainult iluküsimus, vaid ka suure praktilise tähtsusega.

Tähendan veel, et olgugi arvatud maitse sarnaste ainete hulka, mille üle parem mitte vaielda, siiski on ka maitse tingimuste, harjumuste, arenemise, intelligentsi ja erianni produkt, seega siiski astmeline vaimuomadus, mis ühel isikul täiuslisem, kui teisel. Kuid kust võtame autoriteedi, kelle maitset usaldatakse ja kelle otsusele allutakse. Kunstnikkude

poole pööramine ei ole aidanud, sest ka kunstnikkude seas ei ole ühtmeelt selles asjas maailma loomisest meie päevadeni. Missuguse kunstniku poole siis pöörda.

Ühte tohiks siiski nõuda, nimelt, et maitse küsimus vaieldusel oleks eraldatud teistest küsimustest. Selle vastu eksitakse aga kõige pealt. Näituseks toonitab kol. Siimon, et uus müts ei varjavat vihma eest, ega päikese eest, kuid samas kirjutuses 30 rida allpool soovib ta talimütsi laadilist, suvemütsi, nagu lennuväelased seda kannavad. Tol lennuväe mütsil ei ole lakka (sirmi) olemaski ja lagipeakohal on terve vihmavee kogumise mold. Nii siis on selge, et kol. Siimon on uue mütsi praktilised ebamütagavused karvupidi appi kiskunud oma maitse kaitseks.

Kuid kiiremini jõuame soovitavaale sihile, kui praktilised küsimused lahus hoiame maitsest küsimustest. Eestkätt võtan arvustuse alla rivivormi.

Müts.

Praktilised head ja vead. 1) Mütsi lakk on suur küllalt ja kaitseb päikese eest küllalt hästi. Kaitseks veel paremini, kui ta oleks äärte poole kaksiti kumer, kuid see on tehniliselt raske läbi viia, rikuks ka stiili. Komisjonis kuuldus tihti mõtteavaldusi, nagu ei vajaks meie silmakaitset, sest meie päike ei olla mõni ekvatoriaalne päike. Peab sellele risti vastu rääkima. Meie õhk on küllastatud veeauruga ja pillab selle tõttu laiali päikese kiired, mis siis õige laialdase ringi — tihti üle 30° päikese kettast silmi pimestavalt sätendama panevad. Lõunamaadel on aga õhk niipalju kuivem, et juba 20° päikese kettast eemal taevast on sinine ja ei vaeva silmi. Pealegi on lõunamaal päike palju kõrgemal ja seega vaatlusväljast eemal, kui meil. Tugev lakk silmas kaitseks on vajalik.

2) Vihma vastu uus müts tõesti ei kaitse.

3) On tuule vastu palju kindlam kui furashka, sest teda kantakse sügavalt peas, kuna furashka õhemalt pidi istuma. Muidu ajas mütsi põhja kühmu. Pealegi võtsid furashka ääred tuult alla igalt poolt, mitte ainult eest.

4) Ei ole raske, kui on õieti tehtud.

Meil aga tehakse paksust diagonaalist, - papist ehk jöhvriidest korsetiga, papp põhjaga ja lisaks veel teras rõngas. See teeb puiseks ja raskeks. Alkujuga aga on pehmet õhukesest läbivillast ilma kingi korsetita ja traadita. Ülemise tõe püstitamiseks on iga õmbluse all pisikesed spiraalvedrukused. Sarnane müts ei karda põrmugi ka muljumist ning on lahtise saleda kujuga.

5) Sõjategevusel võib kahjulikuks olla ja võib olla, mütsi täitsa võimatuks teha kõrge toru, mis maaslamaja laskuri vaenlasele kätte näitab.

Maitsest. 1) Siluett on huvitav ja annab näojoontele tervust ja mehise ilmet.

2) Värvide kokkukõla kõige õnnetum:

Khaki ja punane kant. Khaki on sarnane nõudlik värvitoon, mis sobib õige väheste värvidega. Väga hästi sobib tina-halliga, rahuloldavalt sinakasvalgega, mustaga, sinisega, sinakaslillaga ja kohvipruuniga, hädapärast tuhm-kollasega ja üldse tagasihoidlikkude toonidega. Elustamise võimalus on ainult üleminekuvärvide abil: katta khaki ühe ülaltoodud värvi paelaga ja paela peale ajada mingi kriiskav kant. Näiteks, pükstel sinikas lampa heleda kollase kandiga keskel annab elava ja vastuvõetava kombinatsiooni. Kuid punane kant keset khaki välja ei ole elav, ega surnud, on värvide kakfoonia, mis nii mitu korda silma riivab, nagu ta silma puutub.

Lakk (sirm) muidugi kollane ehk kohvipruun. Kollane, mis palju kannavad, ei sobi.

Furashka tuleb igatahes küsimusest täitsa välja jätta.

1) Oma silueti poolest ei suuda ta võistelda Schweitsi mütsiga meie nägudel.

2) Nõuab, et riie püsiks tingimata pinevil. Kui riie vihmast lodevaks läheb, ei ole tal enam mingit kuju. Ning nii teda ka kanti ja kantakse ka praegu neis vägedes, kus ta tarvitusel on. Ainult meil kantakse teda ilmasõjast pärandatud lohakuse ja lodevuse tõttu otse huligaaniliselt. Sõduritele väljaantavad kergest riidest furashkad ei püsigi korralikkudena. Arvan, et Eestis ei ole praegu sarnast jõudu, mis oleks suutnud sundida furashkat viisakalt kandma, ning juba sellepärast peab ta väljaheidetama sõjaväest.

Kui keegi ehk Schweitsi mütsi „Studeks“ nimetab, siis võib lopegust furashkat võrrelda asjaga, mida tihti leidub suvel karjamaal ja mida viisakad karjalapsed nimetavad „päevaküpsetatud karask“.

Kui aga suudaksime üle saada omist elarvamistest ja harjumustest, siis oleks praktiliselt kõige otstarbekohasem viltkaabu panaama vormi, s. o. sirgete äärtega ja teravkumera põhjaga.

On kerge, võib kokkurullitult taskus kanda, kaitseb päikese ja vihma eest, on soliidne ja rahvusmaitse kohane.

Esitusvormiks soovitatakse jätta praeguse.

Ülikond.

Praktiliselt täiesti rahuloldav, krae välja arvatud. Tuleb liig kallis krae vahetamine, kuid vahetada teda tuleb iga 2—3 kuu tagant.

Maitselt. Lõige on hea, kui aga täpselt mõõtude proportsioonist kinni peetakse. Kahjuks aga seda ei toht. *Kaab tohaks liig lähikonda (Vano tushurka ei anna hingerahu ja hemisfäärid peavad ikka vitriinil püsima, mis Katariina II ajast väga moodis). Pükste kotid aga üleliiga laiad ja pikad. Kokku saabub karrikatuur, nagu oleks inimene enesele selga ajanud põialpoisi kuue ja koljati püksid. Igatahes kindel tundemärk arenematust maitsest, ehk maitse puudusest koguni.*

Meil Tallinnas on spetsialist vormide solkimises, kes ühtki vormiülikonda ei ole vist veel valmistanud ilma oma virutänavaliste lisanduste juuretegemata, nagu Boccaccio kuulus Pariisi notaarius, kes omale häbiks luges ainustki võltsimata akti välja lasta omast kontorist. See nupukas ja libe mees on Rybak, kellell küll peaks vormiriide õmblemise õigus ära võetama, arvesse võttes tema senist sihikindlat vormisolkimist.

Kantide kohta sama märkus, mis mütsigi juures Püstkrae on igatahes inetum, kui kahekordne mahakeeratud krae. Püstkrae on tshinovnikulik puine ja tuim, ajab mulle igavuse ahastuse peale, nagu mõni tolmanud aktide riul. Mahakeeratud kahekordne krae on intelligentsem ja rõõmsam.

Annan au ja tunnistan tolle mehe maitset, kes vana vormi valmistab ja ohvitseridele selga andis. Uus vorm on hea selleks, et ta õpetab vana juure tagasi pöörama: needsamadandid ja to sama krae.

Värvi kohta oleks mul ka ettepanek, kuid siin on jällegi takistuseks ees harjumused ja eelarvamised. Meil on tarvis kaitsevärvi, aga kaitsevärvi ei ole ju ei hall ega khaki, vaid lapiline kirju. Kas võiks keegi mõne mõistliku argumendi ette tuua lapilise, kirju (trükitud) rivivormi vastu? Ta on sedavõrd praktiline, et võite isegi lappidest kokku õmmelda, aga põlveotse ja küünarnukke lappida kas või viimse päevani.

Naised meil käivad peaaesjalikult kirjades, oleme sellega harjunud ja keegi ei leia seda imelikuks või narriks. Kuid minu ettepanek tempeldatake ilmtingimata mõne sarnase sõnaga, olgugi et otstarbekohasus selle ette kirjutab ja maskeerimise kunsti süvenemisel, võib olla, juba ligematel aastatel sõjakunstis eelkäijad sõjaväed kirjud lapilised ülikonnad selga panevad.

Esitusvorm.

Praktiliselt on tingimata tarvilik kokkuhoimise ja viisakuse mõttes. Meie ohvitserid ei ole nii rikkad, et nad suudaksid erariideid tellida, sest erariide moed muutuvad liig tihti.

Maitselt aga ei kõlba esitusevormi kuub kuhu-gile ja nimelt lõikelt. Ta on võimatu tuim, puine nagu rätsepa maneekeeni. nagu sissesoolatud ja kivistunud bürokraat. Ta on täpne koopias endisest gümnaasisti paraadkuuest, ainult krae imelikkude ilustustest lisandustega. Kuid mitte poisikesele isegi armas ja kena, ei kõlba mehele.

Soovitaksin selle asemel saterkuube (surtoke) — on vana soliidne ja ilus riie. Meremeestel ta on, ja kas ta pole kena? Seda võib ka ilustada värvilise (sinise) kraega ja muude vinta-väntadega, kui just kirjutamat soovitakse. K. Kirschbaum.

P. S.

Soovitaksin meelespidada inglaste arvamist, et „ilus ülikonna teeb hea rätsepp heast riidest“. Nii siis mitte värvilised lipakad halvasti õmmeldud ülikonnad.

Ohvitserkonnast ja ohvitseride kogude põhikirjast.

Kevadisel ohvitseride keskkogu üldkoosolekul tehti keskkogu juhatale ülesandeks samme astuda ohvitseride kogude uue põhikirja väljatöötamiseks. Keskkogu juhatus määras komisjoni juhatale liigestest ja väljaspool juhatus olevatest ohvitseridest. Kuid see komisjon ei ole kuni tänani tegevust üldse alustanudki. Nii saadakse meil aru kohustest ohvitserkonna vastu. Pealegi on vajadus uue parandatu põhikirja järele äärmiselt tungivaks muutunud. Õieti ei oldud küll kunagi senise põhikirjaga rahul. Ka enne tema maksmapanemist mitte. Kuid ta kirjutati ette ülemuse poolt ja oli õigustatud ajajärgul, kus võis karta ohvitserkonna jagunemist kogudes meel-suse järele. Nüüd on aga teatavad pinevad vahekor-rad raugenud ja seda enam karta ei ole.

Senine ohvitseride kogude põhikiri on kinnitatud. 18. märtsil 1921 a. sõjaminister kindra Sootsi poolt Mõnede üksikasjaliste vähem tähtsate puuduste kõrval on seal saatuslik § 11, mille põhjal on ohvitseride kogu liikmeks *eo ipso* kõik väeosa või asutuse ohvitserid. Kogul pole sõnagi kaasa rääkida oma liikmete valikus. Ja selles näen mina ühte tõsisemat põhjust, et ohvitseride seltskondlik reputatsioon sõja ajast kuni tänapäevani liig vähe tõusnud. Sageli tuleb seltskonnas määratu meelekibedusega kuulda halvaks panevaid ütelsusi. Kui sellele vastu tahad vaielda, siis tuakse näiteid, mis üldtuttavad ajakirjanduse kaudu või mõnel muul teel ja mis ümberlukkamatud, sest et nad tõepõhjale rajanevad. Sellega ei taha ma seltskonna poolt tehtavaid etteheiteid

ohvitserkonna kohta üldmaksvaks tunnistada. Ei, ma olen kaugel sellest. Kuid ma tahan tähelepanu juhtida selle peale, mis ju elementaarse tööna igaleihele tuttav peaks olema, nimelt, et üldine arvamine teeb oma otsused üksikute juhtumiste järele ja üks skandaalne nähtus leiab palju rohkem tähelepanu, kui kõik head küljed kokku. Selle paratamata nähtusega peab arvestama ja siit järelduse tegema, et ka üksikuid halvu juhtumisi ei tohi olla. Kuid kahjuks tuleb neid siiski ette.

Ohvitseride kogud ei ole selle kõrvaldamiseks peaaegu midagi ära teinud. See on seletatav üldse kogude loidusega ohvitserkonna, kui niisuguse, vastu ja veel suuremal määral paralüüseriva § 11-ndaga. Kui kogul ei ole liigete tagasilükkamise ega mittevääriksuse osutunud liigete väljajäetmise õigust, siis lööb ta käega kõigi nende küsimuste kohta, mis on tähtsad isiku, kui niisuguse, hindamisel, nimelt au, ausus ja hea kasvatus.

Meie ohvitserkond on auga täitnud oma ülesande vabadussõjas ja peab nüüd kätte võitma kõrge koha seltskonnas. Meie ohvitserid tulevad kõikidest kihtidest ja on „self made men“. Arusaadav, et nad kõik küllalist kasvatus ei ole saanud. Selle puuduse peab täitma ohvitseride kogu. Kuid seda senini ei olnud. Tean kogusid, kuhu noor ohvitser sõjakoolist tuli ja sealt rohkem, kui 4 kuu järele teise väeosasse üle viidi, kuid selle aja jooksul oma kogu liigetega isegi tuttavaks ei saanud. Rääkimata siis liituvusest, seltsimehelikkusest ja teiste liigete õilistavast mõjust. Suur hulk noori mõtleb ohvitseriks saamisel saavutada kõrgema seisukorra, kui temal seni olnud, loodab vanemate kaasvõitlejate heatahtlikult juhtivat kätt ja tunneb end isegi uhke olevat ohvitseride kogu liige olles. Siin oleks soodne psüko-loogiline moment kõiki neid häid omadusi eksalteerida. Kuid teda võtab vastu loidus, ükskõiksus, temas tekib mahajäetuse tunne ja ta peab katsuma, kuidas ise omapead kuidagi läbi saada. Pettudes muutub temagi üksikõikeks ohvitserkonna ja enese seisukorra vastu. Nüüd on kogul juba raske oma mõju maksma panna. Ta muutub automaadiks, kes teab ainult, et ta palka saab ja selle eest teatava töö ära peab tegema, nagu iga teine riigiametnik.

Kuid nii ei tohiks see olla. Ohvitser peab rohkem olema, kui lihtne riigiametnik, temalt tuleb rohkem nõuda. Tema ei tohi olla lihtne palgaline, tema töö, paremate eluaastate, ja tarbekorral elu, ohverdamine riigile peab olema põhjendatud ideeliselt. Tõukejõuks ei tohi olla materjalne kasu. Kas neid ja teisi sarnaseid küsimusi isiku väärtuse kohta suudab teenistusse määramisel õieti otsustada ülemus, kes sageli isikust muud ei tea, kui tema dokumente? Kindlasti mitte igakord. Siin peab teenistuse huvides appi tulema ohvitseride kogu. Uut juurdetulijat teatava aja jooksul tundma õppides, võib kogu tema isiku kohta enam-vähem õiglase otsuse anda. Alles siis tuleb teda ohvitserkonda vastu võtta ja teenistuskohale määrata. Siis ehk kaovad ajakirjandusest sarnased kirjutused, nagu „Päevalehes“ 17. oktoobril s. a.: „Sageli kaebatakse, et meie kaitseväge ohvitseride kõlbline tasapind on suuresti langenud ja et ohvitserkond ei suuda oma liigete kõlblise tasapinna tõstmiseks midagi ära teha. Alatasa korduvad juhtumised, et ohvitserid ei oska endid avalikkudes kohtades ja seltskonnas viisakalt üleval pidada. Kui natuke rohkem alkoholi tarvitatud, kui seda organism välja kannatab, siis lähevad lahti kaklemised, lärmitsemised, laskeriistadega paugutamised ja nõnda edasi.“ — Ohvitserkond ei suutvat oma liigete kõlblise tasapinna tõstmiseks midagi ära teha — lugegu seda ometi kogude põhikirja väljatöötamise komisjon ja asugu tööle. — Siis ehk ei tule enam ette juhtumised, et ohvitseri karistatakse kohtu poolt lihtvarguse eest! Siis ehk ei tule valitsuse kriis mõne ohvitseri teenistusse võtmise pärast!

Ohvitseride kogule tuleb anda ka oma liikmete väljajäetmise õigus. Ohvitser, kes kogust välja heidetud, ei saa loomulikult endises väeosas edasi teenida. Kuid peab ka väljakujunema traditsioon, et kogust väljajäetatud ohvitser kas ise tegevast teenistusest lahkumise palve esitab või ülemuse poolt reservi arvatakse.

Ohvitseride kogudele kõige tähtsamaks ja tõsisemaks ülesandeks peab saama oma liigete valik ja nende kõlbline ja seltskondline kasvatus.

A. Koern.

Mõnda Kalevalinna ajult.

Kolmandamal jääajajärgu lõpul sai inimene põhja-ida Euroopast olukorra sunnil lõunasse paistatud; jää sulamise ja rohtlaante laiendamise järele nihutas ta end jälle, ühes sinna asunud taimetoitjate loomadega, nende seas ka mamontiga, põhja poole.

Põllupidamist see inimene ei tunnud, pealegi oli maapind lõunapoolsel Venemaal jääajajärgu järele suuremalt jaolt viljakandmata — savine. Otsides paremaid asukohti ja elutingimusi, kui kütt oma saaki, jõudis see inimene viimaks Põhja-jäämereni! — See-oli l a p l a n e — kindel Venemaa ürgaja rahva esitaja.

Elatades end esialgu ainult jahipidamisest ja kalapüügist, rändasid Soome suguharud Obi jõest kuni Baltimereni, Skandinaavia poolsaart meridiaanilises sihis Voroneshi ja Tambovi kubermangust kuni Põhja-jäämereni vallas, — mida tõendavad nii geograafiliste kohtade nimetused oma lõppudega ma, va, nga, lei (nagu Msta = Mustä, Volga, Valge, Muroma, Pihkva ja teised), kui ka arheoloogilised kaevamised surnuaedadel.

Soomlased ei olnud mitte üks terve rahvas vaid nad jagunesid paljudeks suguharudeks, mi üksteisest kultuuriliselt, usuliselt ja elamisviiside poolest vähem ehk rohkem erinesid.

Arvuliselt oli elanikke muidugi vähe. Võtame näituseks Setumaa viimaste aastate andmed: 1885 aastal oli setusid 250 külas 12.549 elanikku, 1889 a. — 14.400, 1902 a. — 16.571 ja 1923 a. — 25.500 elanikku. Võib arvata kui vähe setusid 1450 aastal oli, millal nad ristiusu Petseri kloostri munkadelt vastu võtsid?

Mis aga üldse Eestis muistsel ajal oli, kui maa vee ja metsade poolest rikkam oli, ning ainult Viljandimaa erandina osutus, kus rahvas põlluharimist tundis?

Ajaloolase Herodootese kirjutustest, kes IV. aastajal enne Kr. elas, leiame juba andmeid, milledest näha, et eestlased juba seal ajal põlluharimist ja koduloomade pidamist tundsid.

Kus rauda leidus, seal äratasid eestlased oma sepatöö oskusega naabrite juures suurt imestust; kus vaske leidus (ida), seal leidub nende käibustest kõrgele arenenud bronsitööstuse tundemärke.

Igatahes, algupärane kultuuri algus oli olemas; Germaani ja Saksa suguharudel oli selles suhtes kergem, sest et nemad omandasid aegamööda vana Rooma kultuuri.

Soome suguharud olid ka kaubanduslises läbikäimises teiste maadega, purjetades Pärnust läbi Emajõe, Virtsjärve, Velikaja jõe ja Dütina harude — Dnjeprri peale; Pihkva jõelt ja Schelonilt Ilmeni järvele; Nevalt läbi Ladoga järve, Volhovi ja Lovati Dnjeprri peale; läbi Onega ja Valgejärve Uraali lähedusse Põhja-Dütina harudele; Irtõshilt läbi Arali mere ja Amu-Darja jõe Indiasse. Ka sellele annavad tõendust soomlaste haudadest leitud Araabia ja indude tõöstustooted.

Soomesugu rahvaste järele rändasid lõuna-õhtust Skandinaavia poolsaarele germaanlased — „goodid“; soomlased asusid põhja idasse, kuna osa senistel asukohtadel peatusid ja juuretuli-ajaga segunesid. II. aastasajal algab juba gootide väljarändamine Skandinaavia poolsaarelt läbi Balti-maa lõunasse Dnjeprri jõe ümbrusse. Saaremaalt kaovad goodid suure eestlaste arvulise ülekaalu tõttu viimaks täiesti.

VIII. aastasajal on Skandinaavia poolsaarel juba tihedalt elanikke, kes endid kalapüügist, jahipidamisest ja kalamüügist elatavad, — algavad tungimised teistesse maadesse ja Prantsusmaa — osa Inglismaa äravõtmise normannide poolt.

Liikumine idasse sündis ka vesiteid mööda ja loomulikult võime arvata, et esimeses järjes just soomesugu rahvad välja rändasid, kes Skandinaavia poolsaare ida rannikule surutud olid (Iplandi provintsi ranna riba, mis Roslageni nimetust kandis).

Ida slaavlased nimetasid Skandinaavia poolsaarelt sisserännanud rahvast „Russ'iks“, missuguse nimetuse nad Soomest võtnud, — Ruotsid, Ruser; vana rootsikeelses tähendab *rotlar*, *rotlar* — „soõtu mere!“ — ja need kaubitsejad sõitsid sisse vesiteid mööda merelt. Need kaupmeeste salgad seisid vabatahtlistest koos, ja jällegi võime oletada, et suurem osa neist loomulikult soomesugust olid — kelledele juba vanast ajast teekond lõunasse ja oma sugurahvaste juure idasse tuttav oli. Permlased nimetasid neid kaubitsejaid samuti „russideks“. Slaavlaste suguharud, kes Lõuna-Venemaale peale skütlaste ja sarmaatlaste (rändaja rahvas, kelle keelemurre slaavi ja iraani-keele sarnanejilmusid — algasid liikumist Soome maadele ja selle koloniseerimist. Slaavlased olid põlluharijad ja Lõuna-Venemaa oli juba musta mullaga kaetud (maapind mureneb aastas kuni 1—3 m.-m., kui palju aastaid võis mööduda ajast, mil Soome suguharud sealt põhjapoolse asusid — kui meie mustamulla paksust arvesse võtame?). Et soomlastest ainult osa põlluharijad olid, siis täiendasid juuretulijad nende arvu. Suuremalt jaolt elasid nad kõik sõbralikku ja rahulist elu. Lääne soomlased lugesid ida soomlasi oma „vendlasteks“ ainult X.—XII. aastasajast p. Kr., millal slaavi suguharude arvuline protsent suureneb, nimetavad slaavlased lääne rahvaid „võorasteks“ („tshud“ — üldine nimetus kõigile, kes slaavikeelt ei kõnele.)

Rahvaarvu kasvamisega läheb ka kaubandus palju elavamaks. Kaubanduspunktidena oli VIII. aastasajal juba kõigile tuttavad:

K o l m o g o r i d (Holmogorid, Arhang. kub.), kolm...? (Soome) ehk Holmgaard (linn saare peal) Skandinaavia.

L a d u g a (s. o. kaubaladude asukoht — Soome) Ladoga (Slaavi) Aldoga, Aldegaborg — (Skandinaavia).

I s b o r s k (Sborsk — Slaavi), Isabork (Skandinaavia), Isaporik? (— Soome).

B i r k a — Melari järvel asuv saarel (Rootsis), mis kestis kuni 1000 a. p. Kr., kuhu slaavlased ja teised skütlaste rahvad reisisid.

K a l e v a l i n n, venekeeles „Kalevain“ s. o. Kalevitshi (Kalevipoja) linn, missugusest nimetusest kujunenud slaavlastele kergemini väljaräägitav nimetus „Kolõvan“.

Susdali ajaraamatust näeme, et venelased 1223 aastal Kolõvani juure läksid ja kogu maa ära võtsid. Tallinn kannab kuni Peetri ajani Kolõvani nimetust selleaegsetes sõdurite lauludes. 1219 aastal võtsid daanlased Kalevalinna oma alla ja need löid „Lindanisa“ kindlustusele „linn-kindluse Revali“, mis siis ka välimuse poolst võõra d a a n i linnana väljendus.

Muistne nimetus võis siis ka ainult naabrirahva keeles muutmatal kujul edasi püsida. Ühe meekese nimetus „Lindanisa“ ei muuda mitte asja, sest väga võimalik, et siin muistne püha paik või hiis oli.

Tomski kubermangus Biisa ringkonnas asuvad Kolõvani mäed, Kolõvani järv ja Obi jõel Kolõvani linn (Kalevain).

See, võib olla, oli koloonia, kes selle sugulinna nimetuse idasse tõi — võib olla lihtsalt iseseisev nimetus muistse pooljumala Kalevi auks.

See nimi oli vanade soomlaste juures nii populaarne, et ta vene lugulauludesse sisse võeti: vägimehed Kolõvan, Kolõvan Ivanovitsch Altai ümbruse lauludes, Samson-Kolõvan j.n.e.

Loomulik, et püha paik ja mälestused Kalevast ja Lindast meie territooriumile koondud pidid saama — paika, kus kõige rahvarikkam koht, mis tähtis kaubanduslise punktina, s. o. meie rannikule — Tallinna. Seda rohkem, et tema ümbruses kohad, mis ühenduses Kalevi nimega: Kalevamägi, Kalevaliiva — Kaberla küla juures j. n. e. Ma ei tea, kas on muinasjutu Lakkesoo üle, mis sealsamas ümbruses asub, üles kirjutud; tarvitan juhist teda meele tuletada: Kalevamäe juures oli järv (praegune Lakkesoo, mis hiljuti kinni kasvanud, sest meie mõotmistest järele on tema väfise katte all veel mitte vahem kui 14 jalga vett), kus suur pull elas; ükskord jõi see pull Lakkesoo järve tühjaks ja läks Rummu mõisa, et ka seal olevat järve tühjaks juua; Kalevipoeg ajas temale järele ning raius ta pea maha. See pull kivistus seal ära, ning praegu võib Ubaril tema massiivset keha (suur piklik-ümargune kivi) ja maharaiutud pead näha.

Pull tahtis kõik vee ära juua, kuid siis poleks enam võimalik olnud kusagil kala püüda, sellepärast oli tarvilik teda ära tappa. Siit näeme, et muistisel ajal Kalevi peatõõ kalapüük oli.

Siis oli veel kaubandusliselt tähtis

T a a r a l i n n (Tartu) kus peale püha paiga ka suur kaubanduline punkt oli. Peipsi ja Pihkva järved olid veerikkamad. Maapinna järele otsustades võisid Emajõe suu ja Remda poolsaar idarannal varemalt järve osad olla. Emajõe nimetus oli venekeelses Amovsha, s. t. vete emä, missugust nimetust ainult suurele jõele võidi anda.

Muistne kaubanduline punkt oli ka praeguse Pärnu kohal ja Otepää (Odenpe) ümbruses ning Võrus (Verro-Võro-Ring).

Vene ajaraamatus tähendatud varjäägi võrs-tide kutsumine 859 aastal on muidugi, kui kutsumine, muinasjutulise karakteriga.

Isborsk, Ladoga ja Valgejärv (Bjeloozero) on üksteisest 500-verstalise veeteega lahutatud; niisugusel suurel maaalal — teede puuduse ja tühjuse juures on raske võõra valitseja kutsumiseks kokku rääkida, ja kui halvasti rahvas ka ei elanud, vaevalt kavatses ta võõrast rahvusest — hiljutiste vaenlaste seast — endale valitsejat kutsuda, kelle keelest nad aru ei saanud ehk millest ainult üksikud aru said.

Tõenäolisem on see, et Skandinaavia poolsaare väljarännanud suguvõsa liikmed vanal ajal kaubanduslistesse punktidesse oma ladud ehitasid. Üks nendest Rahurikkuja (rahatu) — Rjuurik asus Aldegaborgi, Aldogi (Ladoga), teine — Tru-voor (ustav korrale) —

Truvor asus Isaborki (Isa porik) ja kolmas — Sinne Us — Sineus Valgejärvele. Nende nimed on huvitavad sellepolest, et nad enesest karakteristikata annavad: kaks neist — rahutu ja uss — sünnitasid nähtavasti oma naabritele palju meelepaha; ainult üks kolmest oli ustav igasugusele korrale ja istus rahulikult Isaporikul (isa soosel maal). Need kolm ettevõtlikku meest, kes Skandinaaviast ehk võib olla, Roslageni rannikult (kus sega rahvas elas) ühes oma kaitse-salkadega ja teiste osanikkudega kaubanduslistes asjus siia asunud — olid kas soomesugu rahvusest — ehk töid enesega soomlasi kaasa (kaubitsemine edenes kergemalt), kes enda poolt neile teised Soome nimed anda võisid.

Nagu kõneldakse — tulid need 3 vürsti (?) mere tagant. Mere mõistest oli sel ajal üldse teised ained ja Peipsi järv ühes Pihkva järvega olid neile suurteks veeväljadeks, — ning nende järvede kaudu sündis elav kaubandusline läbikäimine, nii et vürstid ka teistest lähematest maadest, kui seda Rootsimaal, ilmuda võisid ja vere ning keele poolest lähemalt suguluses olid.

Vana Isborsk on praegu Pihkva järvest otseliini 15 versta eemal; ehk teda küll mitu korda ühelt mäelt teisele üle viidi, on ta rannast siiski kaugel.

Normannid (skandinaavilased) poleks sarnast asukohta välja kannatanud. Väga võimalik, et selles sihis sugugi mitte skandinaavilased ei tulnud (ehk üldse keegi ei tulnud), vaid see oli vana Soome asundus.

Vene ajaloolastest oletas ainult Tatistshev, et Rjurik, Sineus ja Truvor Soome suguharust olid; muidugi ei võinud esimesed Vene akadeemikud, sakslased, sarnast mõtet või oletust õigeks tunnustada, et keegi teine peale sakslase Vene ajalugu alustada võis.

Muidugi võivad isikud, kes tuttavad Soome ja vana Rootsi keelega, kes arheoloogiat õpivad, edaspidistel uurimistel ja küsimuse lahendamisel selle küsimuse valgustamiseks materjali leida. Senini pole seda küsimust erapooletult lahendatud.

Lõpetades oma kirjeldust sooviksin, et meie Daani nimeline linn — Tallinn eestipäraseks Kalevalinaks ümber nimetataks

Samuti tuleks Livoonia ordult saadud linna vapp kolme võimatu kõhetu leopardiga, — ära muuta, seejuures oma ajaloo mütolooget käsitades: Kälev laskub põhja-kotka tiivult alla, vägev mөөk käes.

Samuti ei oleks vajadust moonutada sõnu Isborsk — Irboskaks, sest et selle sõna esimene silp „Isa“ on, millel muistsest ajast oma tähendus. A. S. S.

Briti laevastiku Eesti vabadussõja aegsest tegevusest Baltimerel.

(Lõpp).

Meie vabadussõjast osavõtnud Balti laevastiku juhataja admiral Cowan'i aruanne Briti admirali-teedile oma tegevusest meie vabadussõja ajal Balti merel.

30-dal oktoobril jõudis kohale Inglismaalt kindral Sir Richard Haking ühes mõnest ohvitserist koosneva staabiga, kes, seisukorda järeleuurides, minu nägemise järele sai väga täieliku ja tõeliku ülevaate Balti seisukorra ja selle tarviduste kohta. Nimetatud saatkond pööras 2 nädala pärast Inglismaale jälle tagasi.

Oktoobri kuu algul ühel ajal Põhja-Lääne armee Petrograadi pealetungimise katsetega, läks Saksa-Vene hädaoht Riia vastu teravaks, mille tõttu linna pommitama hakati.

Riia all seisid sel ajal sõjalaevad „Abdiel“ kapten Berwick Curtis'e ja „Vanoc“ — kapten-leitnant Edward O. Tudor'i juhatusel. Samal ajal oli seal ka üks Prantsuse ristleja „L'Aisne“. „Dragon“, kapten Francis A. Marten'i juhatusel, oli teel Inglismaalt Balti merde, mille ka Riiga käsutasin.

Soome lahes valitseva seisukorra tõttu ja Vene pahemal tiival olevate eestlaste edasitungimise toetamise tarviduse pärast oli minul enesel võimata Soome lahest lahkuda, sellepärast palusin Prantsuse eskaadri juhatajat Prantsuse vanemari mereväe ohvitseri Commodore Brisson'i, kes selleks ajaks Riiga oli sõitnud, seal laevastiku operatsioonide juhatust oma peale võtta ja kui minu poolt vürst Avalov-Bermondtile antud ultimaatumi tähtaeg lõpeb, tuld anda Düüna jõe paemale kaldale kahurite laskepiirkonna täie ulatuseni.

Eskaadri juhataja Commodore Brisson täitis selle käsu kõige täpsemalt ja mõjuvamalt 15. oktoobri kesk-päeva ajal, arvatavasti Bermonditi suureks imestuseks, kes vastuseks minu ultimaatumile teatas, et tema liitlaste sõbraline ja ainult enamlaste vastane on, eitades igasugust ühendust sakslastega ning, et tema väed olla ebasoodsatel seisukohtadel paiguti umbes ¾ versta kaugusel meie vägedest ja Prantsuse laevadest. Nähtavasti arvas Bermondit sarnasest seletusest ja vastuvaie-

lustest minule prügi silma puistamiseks küllalt olevat, et sellega oma plaanide sepiitsemise täiendamiseks aega võita.

Brissoni tegevusega avanes lätlastele võimalus suuremate jõududega üle Düüna minna, kus nad, võideldes suure vaimustusega, 26 päevalise võitluse järele kõik Vene-Saksa väed Riiga ähvardavast kaugusest, kui ka Miitavist, mis kogu aasta Saksa vägede peatugikohaks ja staabi asupaigaks oli, ning Tukkumi ja Vindavi piirkonnast välja pühkisid.

Umbes 30. oktoobri ümber hakkasid Saksa väed Liibavit tõsiselt ähvardama. Sellepärast saatsin Liibavisse vanem mereväe ohvitserile kapten Lavrence L. Dundas'ile juhtnõõrid, et ta katsuks Briti sõjaväe saatkonna abil Läti kaitsejõududega ühendusse astuda, sidet ja vaatluspunkte korraldada ning väljatöötada laskekaugused. Abiks saatsin temale Bioroko'st sõjalaeva „Dauntless'i“ kapten Cecil Horace Pilcher'i juhatusel ja kohe peale seda ka „Erebus'e“, sest kindral Judentsh oli sel ajal Petrograadi eest taganemas ja sellepärast polnud Krasnaja Gorka pommitamiseks enam vajadust.

14-dal oktoobril avasid sakslased Liibavi peale raske kahurtule ja neil läks korda vallata Liibavi eelseid kaitsepositsioone, kuid 8 tunnilise võitluse järele ning kestuva pommitamise abil Inglise laevadelt läks lätlastele korda sakslasi viimastele suurte kaotustega tagasi lüüa.

Sama päeva õhtul läks laskemoona küsimus põnevaks, sest 2 laeva olid oma laskemoona tagavarad täiesti väljalasknud ja teiste laevade laskemoona tagavarad olid samuti lõppemas:

Sellepärast käskisin kõik laevad, nagu Riiaast teel olev laev laskemoona varustusega ja ristleja „Galatea“, mis kindral Sir R. Haking'iga teel oli Inglismaale, kui ka 2 Liibavi piirkonna naabruses ristlevat destroyerit, kohale sõita oma laskemoona tagavaradega Liibavi all tegutsevaid sõjalaevu varustama.

Et aga suurema tähtsusega tulevahetust sel korral ei järgnenud, siis oli sellega tolekordne kriis lahendatud.

On vastuvaidlemata tõsiasi, et sakslased Riia ja Liibavi kallaletungimisega on näidanud, et nad miskisuguseid endi võimuses olevaid abinõusi ei valinud Petrograadi ja Kroonlinna pealetungimise plaanide nurjamiseks ja Balti provintside talve jooksul niisuguse pöörde võtmiseks, mis neile seal ülevõimu oleks kindlustanud, et selle järele ise Petrograadi peale tungima,

Minule teatati korduvalt kuuldustest lahinglaeva „Sevastopol“ kohta, et see igatpidi täiesti võitlusvalmis olla seatud. Ka veealuste paatide tegevus kordus alatihi ja minu enda oletuste järele oli enamlastel peale nende veel 2 suuremat destroyerit võitlusvalmis, peale nende kolme, mis meie miinide läbi Judenitshi toetusoperatsioonide juures ühel ööl, kui nad väljatulles meie patrull-laevadele kallaletungida püüdsid, põhja lasti.

Miiniristlejad olid väsimata ja kartmata alati tegevuses, mille lõppu ialgi ei olnud. Neil polnud ialgi tungi auruta kusagil kaitstud sadamas seista ja nende alaline tegevuspiirkond asus väga kardetava sügavusega laevasõidu vetes, mis kapteni alatist isiklikku vahipostil olemist nõudis. Peale selle olid Petrograadi lahe ja Biörko patrull-laevad alati Krasnaja Gorka tule piirkonnas ja sagedasti ka nimetatud kindluse 12 tolliste kahurite tule all.

Patrulli teenistus Petrograadi lahes oli, selle peale vaatamata, et seal merepind üldiselt tasane ja vaikne, väga raske ja alati kardetav sellepärast, et seal ei jätkunud ruumi idasse ega läände manööverdamiseks, sest miinid olid väljapandud igas sihis ja merepõhi oli kardetav ning kaartidel märkimata, kuna lõuna ranna pikkuse mõõt põhja ranna pikkuse mõödust kaarti järele ühe miili võrra lahku läks. Ka väikse ruumala pärast, mis 6 miili lai ja 20 pikk, läänest Seskäriga ja idast miiniväljadega piiratud, tuli 3 isesugust merekaarti tarvitada.

Kogu selles piirkonnas olevad madalikud, ja neid oli seal palju, polnud paremini äramärgitud, kui reimartega.

Kui talv oma alaliste lumesadudega ja 16 tunni pikuste öödega peale tuli, kartsin väga, et ristlejatel vaevalt võimalik saab olema oma seisukohta alalhoida ilma kardetavate kinni jooksmisteta ja kokkupõrkamisteta. Kuid asjaolu, et neil oma seisukohtade alleshoidmine ilma õnnetusteta siiski korda läks, on tunnistuseks nende kahe flotilli heast meeololust, missugustest flotillidest esimene kapten George V. Campbell ja teine kapten Colin K. MacLeani juhatusel tegutsesid, kellel mõned laevad kolmandast flotillist kapten-leitnant Aubrey T. Tillard'i juhatusel, kes ristleja „Mackay“'l“ asus, abiks olid.

Seda energiat, hoolt ja ettenägemise võimet, mida need kaks ohvitseri alati oma laevastikkude tubliduse alalhoidmises ilmutasid, pean alati meeles kõige suurema tänu ja lugupidamisega.

Laevad olid alati valvel nii hästi merel, kui ka sadamates ja väga sagedasti isegi raskeimates tingimistes.

Kõnesoleva sõjakäigu algul koosnes vaenlase võitlusvõimeline laevastik järgmistest sõjalaevadest:

kahest dreadnoutist (lahinglaevast) — „Petro-pavlovsk“ ja „Andrei Pervosvanõi“,

ühest ristlejast „Oleg“,

viiest Noviku tüübilisest destroyerist,

kahest kuni neljast veealusest paadist ja vististi neljast väiksemast söeküttega torpedolaevast traalerid peale selle.

Need 2 dreadnouti, „Petro-pavlovsk“ ja „Andrei Pervosvanõi“ tehti meie torpeedodega Kroonlinna sadamas võitlusvõimetuks ja neid polnud enam peale „Andrei Pervosvanõi“, mis dokki viidi, näha.

Ristleja „Oleg“ lasti Kroonlinna ees, kus ta ankrul seisis, torpeedoga põhja.

Kolm Noviku tüübilist destroyerit, „Asard“, „Gavril“ ja „Konstantin“ lasti — kaks neist meie miinidega ja üks kas miiniga, või torpeedoga põhja.

Üks relvadega patrull-laev „Kitoboi“ andis 14.—15. juuli ööl ennast vangi, ja arvan, et ka kaks veealust paati hukka said, üks sügavuse koormatuse all ja teine miini läbi.

Peale selle vigastati raskesti üks õlilaev pommituse järel.

Hulk mootorbarkaaase pandi põlema ja hävitati.

Üks veealuste paatide emalaev „Pamjat Asova“ lasti Kroonlinna samas torpeedoga põhja.

Üks kütteõli ladu ja määratu hulk puid, kui ka söed süüdati põlema ja põletati ära.

Selle vastu olid meie kaotused järgmised:

Üks veealune paat „L 55“ hukkus miini läbi; üks destroyer „Victoria“ lasti vaenlase veealuse paadi poolt põhja;

kaks traalerit „Gentian“ ja „Myrtle“ hukkusid miini läbi;

kolm rannasõidu mootorpaati hukkusid Kroonlinna attakeerimisel;

kaks rannasõidu mootorpaati lasti õhku, olles tarvituskõlbmatuks muutunud;

kaks rannasõidu mootorpaati ja 2 mootorbarkaaasi hukkusid halva ilma tõttu pukseerimisel;

üks ladulaev „Voltornus“ hukkus miini läbi;

üks kerge ristleja „Curacoa“ jooksis miini peale, kuid päästeti;

üks rataslaev-traaler „Banbury“ sattus miini peale, kuid päästeti;

üks mootorbarkaaas „M. L. 156“ sattus miini peale, kuid päästeti;

üks admiraliteedi õlilaev „War Expert“ jooksis miini peale, kuid pääsis õnnelikult;

üks miini väljapanija laev „Princess Margaret“ sai miini läbi vigastada.

Meeskonnas olid kaotused järgmised —

Surma saanudid: meriväes 16 ohvitseri ja 97 meest; lennäväes 4 ohvitseri ja 1 mees — kokku 20 ohvitseri ja 98 meest; haavatuid: meriväes 7 ohvitseri ja 35 meest; lennäväes 2 ohvitseri, mehi ei olnud; teadmata kadunudid: meriväes 3 ohvitseri ja 6 meest — Surma saanudid haavatuid ja teadmata kadunudid ühtekokku 171 meest.

Minu eesmärgiks oli kogu aasta enamlaste laevastiku läbimurdmist Soome lahte takistada, missugusest ülesandest mind nüüd lõpuks jää vabastas, samati iga-suguse abinõuga nurja ajada selgest näha olevaid sakslaste püüdeid Baldimaadele sissetungida, seal võimu oma kätte haarata, et siis ise Petrograadile peale tungimist ette võtta. Nende tagasi löömine Riias ja Liibavist oktoobri ja novembri kuus on minu arvates ka neile püüetele lõpu teinud, sest kõik Saksa väed olid 15-daks detsembriks Preisimaale tagasi viidud.

Austusega

Walter Cowan,

Esimene kergeristlejate eskaadri juhataja admiral.

J. A-n

Marne lahing kui pöördepunkt ilmasõjas.

Hiljuti möödus 10 aastat ilmasõja algusest, sellest suurejoonelisest rahvaste heitlusest, mille läbi tekitatud laenetus veel senini raugenud ei ole, mille tagajärgede hüvitamine veel senini poliitika ilma pinevil hoiab.

Sellest sündmusest mindi meil vaikides mööda, olgugi, et põhjust oleks olnud paari sõnagagi seda meelde tuletada, sest oli ju ilmasõda tähtsamaks teguriks meie Vabariigi tekkimise ajaloos.

Tahaks siin kohas pilku tagasi heita ühe sündmuse peale ilmasõjast, millest samuti möödus 10 aastat (5—11 sept.).

Vaevalt on ükski lahing sõjaajaloos nii suure tähelepanu osaliseks saanud, vaevalt on ühegi lahingu üle nii palju kirjutatud, küll puht sõjalisest ja poliitilisest küljest valgustust, arvustust leidnud, kui Marne lahing, ehk õigemini — Marne lahingud, mis kestsid 5—11 sept. 1914 a.

Marne lahingut võib täie õigusega nimetada pöördepunktiks ilmasõjas. Tema oli piduriks sakslaste võidukäigule, algiduks nende ebaedule ja ühtlasi nurgakiviks liitlaste võidurikka sõja lõpule.

Marne lahingus külvati see seeme, millest Versailles rahuleping valmis...

Käesoleva kirjutuse ülesandeks ei ole üksikute lahingepisoodide kirjeldus, ei ka üksikasjadesse süvenemine, vaid lühikene ülevaade neist vastuabinõudest, millega Joffre võidust jooonud Saksa vägede pealetungi Marne jõel seisma pani ja mille lõpptulemus oli „draam Marne'1“. Kõrvale jättes vastaspoolte strateegilisi sõjaplaane, mainime ainult niipalju, et sakslaste strateegiline plaan oli kavakindel, jõurikas ja vastas kõigile Moltke poolt ülesseatud strateegilistele nõuetele. Oli olemas kindel eesmärk, „mida taheti“ ja „kuidas seda läbi viia“.

Prantslaste strateegiline plaan selle vastu oli udune, puudus kindel eesmärk, vastavalt selleaegse prantsuse doktriini nõuetele sisaldas eneses ainult päaletungi, kuid puudus selgus selle üle, „kuhu“ seda päaletungi suunida.

3. augustil puhkeb sõda. Kalleidoskoopilise kiirusega hargnevad sündmused. Järgneb saksa armeede võidurikas pealetung läbi Belgia. Langevad Lüttich ja Namur, toetuspunktid Maasi jõel. Sakslaste parema tiiva 5 armeed, kogummas 1.000.000 meest 120 klm. rindel, alustavad kavakindlat pealetungi laial rindel parema tiiva ette nihutamise, strateegilise haaramisega. Belgia valitsus asub Brüsselist Antwerpeni, kuhu ka Belgia sõjavägi koondub lootusega seni vastupanna, kuni liitlaste väed kohale jõuavad. Prantslaste poolt liig kõrgelt hinnatud belglaste võitlusvõime tõi neile esimesed kaotused ilmasõjas ja asetaskatastroofilise seisukorda.

Prantslased alustavad oma päaletungi läbi Belgia, kuid tagajärjeta. Liitlaste ülemjuhatusel ei läinud korda sakslaste edasitungi seisma panna ja 5 Saksa armeed valguvad põhja Prantsusmaale ilma tuntavaid kaotusi kandmata. Miljoniline sõjavägi oli Pariisi peale tungimas, $\frac{2}{3}$ Belgiast sakslaste käes ja Belgia sõjavägi Antwerpeni surutud. Sakslaste ratsaväe osad olid pealinnani kuni 30 klm. lähenenud.

Prantsuse ministeerium kukutati ja uueks sõjaministriks nimetati Millerand. 2. sept. asub valitsus Pariisist Bordeaux'se ja kindral Galliéni, kõikide lootus, nimetati Pariisi kindlustatud raiooni kuberneriks. Saabus otsustav silmapilk. Prantsuse armeed taganevad kogu rindel moraalselt lööduna. Neile järgnevad odavast võidust jooonud, kavakindlalt pealetungivad sakslased, püüdes haarata vastase tiibu.

Sarnases raskes, peaaegu traagilises olukorras tuli Joffre'1 otsustada: mis teha, kuidas päästa [seisukorda ja ühtlasi kogu Prantsuse sõjaväge kokkuvarisemisest.

Kõige lihtsam oleks olnud sarnasel juhusel lasta armeedel taanduda, määrates neile taandumise reguleerimiseks ainult vahepealseid positsioone. Otsus lihtne, kuid ühtlasi ka oma abituse, jõuetuse tunnustamine. Analoogiliselt toimised prantslased 1870 a. Kuid Joffre, kui tõsine prantslane ja isamaalane ei kaota lootust. Nähes senise kava ja operatsioonide äpardumist, valmib temas teistsugune otsus: loobuda senisest eesmärgist, senistest püüetest, väljamõelda uus manööver, väeosad übergroupeerida ja vastavalt uuele ülesseatud eesmärgile attakeerida vastast siis, kui viimane seda kõigevähem ootab.

Sarnane otsus ei ole kerge. Tema ebaõnnestumisele võib järgneda katastroof. Ta nõuab äärmist pingutust vägedelt ja raugemata tahet ja selget mõistust juhatustelt.

Hinnates olukorda, nägi Joffre, et Pariis, kui kindlustatud punkt võib tähtsana osa etendada, tuginedes temale, võib sündida manööver vastase tiiva pihta.

Üldjoontes oli Joffre idee järgmine: lasta armeedel taganeda lõuna sihis, pidades aja võitmiseks kaitselahinguid järelevägedega, kuna samal ajal vägede koondamisega rinde paremalt tiivalt ja keskkohast moodustakse vasakul tiival võimas löögigrupp, mis parajal juhusel annab löögi sakslaste paremale tiivale, või isegi seljatagusesse. Ühtlasi tuli otsustada küsimust — kaugele lasta armeedel taganeda ja millal anda sakslastele lööki.

Paralleelselt rindele oli 2 loomulikku tõkkejoont — Marne ja Seine jõed. Enne Marne sakslasi lüüa oleks vara olnud, sest löögi grupi moodustamine nõuab teatud aega; lasta neid Seine'ni — oleks hilja, sest Pariis, kui toetuspunkt vasakul tiival, saaks isoleeritud. Järelilikult tuli saatus kaalule panna kuhugil Marne ja Seine vahel... Vastavalt Joffre ideele taanduvad armeed kavakindlalt; taandumist kaitsevad järeleväed ühes ratsaväe osadega. Seljataguses võetakse tarvitusele kõik abinõud, et sõjaväge vastavalt varustada ja relvastada. Moodustakse uus 6. Maunoury armee, mis koondub Pariisist põhja poole. Paremal tiivalt võetud väeosadest moodustakse 9. armee, mille ülemaks nimetakse Foch (pärastine ülemjuhataja).

Üldine meeolu kasvab, kusagil kaugel helendab võidu täht.

Samal ajal kui sakslased oma pealetungi jätkavad kindlas lootuses kokkuvarisevat Prantsuse väge lõpulikult lüüa, tungivad venelased Ida-Preisimaale. Saksa ülemjuhatus närvide ei pane vastu, unustatakse kõik Moltke ja Schlieffen'i õpetused ja ohverdakse Preisimaa päästmiseks 2 korpus, võttes neid sealt, kus neid kõige enam tarvis oli — Lääne rinde paremal tiivalt. Ühtlasi oli Saksa ülemjuhatus kaotanud kindla side Lääne rindel tegutsevate armeedega, (Moltke asus Luxemburgis 200 klm. parema tiiva taga) puudus kindel ettekujutus tõsisest olukorrast, usaldati liig palju topograafist kaarti, mille tõttu ka antud juhtnõored ei vastanud üldisele olukorrale. Üksikute armeede juhtidel tuli tegutseda vastavalt oma erinevale olukorrale.

1. Kluck'i armee sai 28. VIII ülemjuhatuselt käsu pealetungi jätkata, haarates Pariisi lääne poolt, kuna 1. sept. Kluck omal algatusel seda mündab, pöörates kagu poole ja möödub Pariisist, viimast oma paremale tiivale jättes. 2. sept. läheb Kluck üle Marne, jättes tiiva kaitseks ainult 1. korpuse Ourcq jõele, rindega vastu Pariisi. 4. sept. oli olukord üldiselt järgmine: sakslaste parem tiib (1., 2. ja 3. armee), liikudes lõuna sihis, oli üle Marne tulnud, pannes oma kaitseta parema tiiva vastase löögi alla, 4. ja 5. armee teevad asjatuid läbimurde katseid. Prantsuse armeed on seisma jäänud, ümbergroupeerunud ja valmis vastupealetungiks,

Vabadusristi kavalerid.

Kapten Valter Bergmann.
Vabaduse Risti I liigi 3. järgu kavaler.

Sündis 25. detsembril (v. k.) 1893 aastal Tallinnas. Hariduse sai Tallinnas Aleksandri gümnaasiumis ja Petrogradi 2. gümnaasiumis, mille lõpetas 1914 aastal. Astus Petrogradi ülikooli, kuid ilmasõja lahtipuhkemisel läks Vene sõjaväe teenistusse ja astus Vladimiri sõjakooli ja lõpetas nimetatud kooli lühendatud kursuse 1914 a. 1. detsembril. Pärast sõjakooli lõpetamist valis teenistuse kohaks tegevas väes 29. jalgväe Tschernigovski rügemendi, kus teenis kompani ülemana kuni 1. jaanuarini 1917 a. Lahingutes ülesnäidatud vahvuse eest annetati temale Anna 4. järgu, Stanislause 3. järgu, Vladimiri 4. järgu aumärgid ja Püha Georgi ohvitseri 4. järgu risti ning ülendati alam-kapteniks. Jaanuari kuust 1917 aastast teenis 15. korpuse staabis käskudetahtja ohvitserina ja side ning auto komando ülemana. Detsembril kuul 1917 a. lahkus demobilisatsiooni puhul Vene sõjaväe teenistusest.

Vabadussõja algul astus teenistusse 22. novembril 1918 a. 6. jalgväe rügemendi, kus määrati kompani ülemaks ja mai kuus 1919 a. pataljoni ülemaks. 1921 a. lõpetas ohvitseri rahuaegsed kursused ja peale kursuste lõpetamist määrati 6. jalgväe rügemendi 1-se kompani ülemaks. 1923 a. viidi üle 7. jalgväe rügemendi ja viibib praegu samas rügemendis kompani ülemana.

Noorem-leitnant Nikolai Piip †.
Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavaler.

Sündis 29. augustil 1896 a. Viljandis. Üldise hariduse sai Tartus Aleksandri gümnaasiumis, mille lõpetamise järel astus Tartu ülikooli. Väeteenistuse võtmisel astus Petrogradi Pavlovski sõjakooli, mille lõpetas 1916 aastal. Läti kütipataljonide moodustamisel läks üle teenistusse 9. Tukumi Läti kütipataljoni, missugusega võttis osa Riia all hulkadest lahingutest ja haavata sai. 1916 a. sügisel ülendati võitlustes ülesnäidatud vahvuse eest noorem-leitnandiks. Sügisel 1917 a. tuli üle Tartu Eesti tagavara pataljoni, kus teenis kuni 5. aprillini 1918 a. Eesti väeosade demobilisatsioonini. Detsembril 1918 a. astus Kuperjanovi partisaanide pataljoni. Võttis osa pataljoni ägedast lahingust Paju mõisa juures, kus tema, peale leitn. Kuperjanovi haavamist, olles pataljoni ülema asetäitjaks, mehi mõisale pealetungile viis ja käest vaenlase lõhkeva kuuliga raskesti haavata sai. Oli pärast Kuperjanovi partisaanide pataljonis kompani ülemaks ja võttis pataljoniga osa lahingutest Landesvehri vastu. Riia eelsetes lahingutes sai vaenlase mürsu killuga haavata. Langes 19. juulil 1919 a. Pihkva tagustes võitlustes.

Oli vara hommiku; kompanil tuli maas ahelikus lamada, vaenlase ägeda kahurtule tõttu. Et udu paks oli, tõusis Piip maast ja astus paar sammu ette, et orienteeruda. Äkki kukkus ta küljeli, samal silmapilgul lõhkes ka läheduses vaenlase mürsk. Mehed, arvates, et Piip end meelega maha heitis, ei pannud seda suuremat tähelegi, kui äkki tema hüüdu kuulsid, et haavatud on. Mürsu kild oli tal küljest sisse tunginud, purustades seesmisi elundeid. Varsti peale selle heitis ta hinge.

Peale Vabaduse Risti II liigi 3. järgu on Piip'il veel Vene sõjaväe teenistusest Püha Anna 4. järgu ja P. Stanislause 3. järgu aumärgid.

vasakul tiival 6. armee, kõvendatud kindral Galliéni poolt saadetud Pariisi garnisoni osadega, tegutseb sakslaste parema tiiva vastu. 4. sept. kell 20 annab Joffre käsu üldpealetungi 6. sept. hommikul alata.

Kluck, nähes milline hädaoht teda Pariisi poolt ähvardab, teeb kõik, et seisukorda parandada, päästa. Koondab kõik oma korpused põhja poole Marnet, et pealetungivat Maunoury't oma kord haarata; seda manöövert kaitsevad ainult 1. jalgväe brigaad ja ratsaväe osad.

Prantslaste 5. armee, mis 6. sept. hommikul pealetungi alustab, on sakslaste 2. armee edasilikumise seisma pannud, viimane püsib vaevalt veel kohal, sest Maunoury vastu paisatud 1. armee korpused on tema tiiva paljastanud.

Kuid inglased, vaatamata kõige Joffre nõudmistele, ei kasuta ära Kluck'i poolt etteõetud hädaoht-

likku vägede ümberpaigutamist (tiib-liikumist) ja püüavad paigal täitsa passiivsetena.

9. sept. on Kluck oma seisukorda tuntavalt parandanud ja teeb juba omakord katseid Maunoury armee vasakut tiiba haarata, kuid hilja — 1. ja 2. armee vahel on 30—40 klm. lõhe tekkinud ja samal päeval saabub saatuslik käsk ülemjuhatuselt üldiseks taganemiseks. Puudusid igasugused reservid, millega tekkinud lõhet täita, ja 11. sept. on sakslaste armee juba taganenud Aisne'i jõeni.

Marne lahingus varisesid kokku kõik sakslaste juba enne ilmasõda sepitsetud plaanid — sündis „ime Marne“!

Prantslaste hoogsus, kättemaksu himu ja vaimustus võimaldasid tasuda Preisi militarismi levitajatele „Sedani tragöödia“ 1914 a. „Marne draamaga“.

H. G.

Põhjamaade sõjapoliitikast.

Skandinaavia riikide sõjapoliitikast.

Daani 4. 8. 22. sõjaväereformis on seisak tekkinud. Staapide ja meeskondade likvideerimine on küll läbiviidud aga mitte uute asemele vormeerimine ja varustamine. Uus sotsialistlik kabinett on koguni täieliku sõjaväe ja üldise väeteenistuse kohustuse kaotamise oma eeskavasse võtnud. Selle asemele tahab ta ainult 7000 mehelist, ühes piiri- ja merepolitseiga, politseiväe asutada. Ülevälpidamine maksaks 11 mill. krooni, kokku hoitakse sellega 50 miljoni krooni. Selle kava teostamine on aga lootusetu, kui parlamendi kojusaatmine ja rahvahaaletus teda läbi ei vii.

Selle tõttu on ka tekkinud seisak kavatsetud väeosade ümberpaigutamises..

Lennuasjandus on kolme mitte ühise juhatuse alla kuuluvasse jaoskonda jaotatud, sõjaväe-, mereväe- ja eralennuasjandus. Sõjaväel ja mereväel on mõned eskadrillid, lennujaamad, töökodad ja koolid, eralennuasjandus on ühenduses Hollandi seltsidega ja Aero-lloidiga, millistega ühiselt peetakse üleväl liinid Kopenhagen—Hamburg—Bremen—Amsterdam—Rotterdam.

Mereväes on ette võetud ainult vähema tähtsusega muudatusi.

Sisepoliitiliselt on märkimiseväärt valitsuse vahetus uute valimiste tagajärjel. Sotsiaaldemokraadid on kohti võitnud, kodanlised parteid ei suutnud kokku leppida ja tugevam partei, kuigi parlamendis enamuseta, moodustas valitsuse. Nõnda on Stauning esimese sotsialistliku kabineti kokku seadnud. Et aga nüüd kõik kodanlised parteid sotsialistlike eksperimentide vastu võitlevad ja hääle vahekorid — 75:73, siis ei ole lähemas tulevikus suuremad muudatused tõenäolised. Esimesed uue kabineti seaduse eelnõud, muuseas erakorraline maks varanduste pealt, ei läinud läbi.

Vene nõukogud on uue valitsuse poolt de jure tunnustatud, kuigi juba olemasolevad kaubanduslised lepingud senini kasu ei ole annud ja Vene kaubandusline esitus ainult raskust teeb ja teda propaganda kesk-kohaks peetakse.

Majandusline seisukord ei ole just hiilgav, siiski tahetakse suurte sildade ehitustega üle väikse Belti ja Alseni väina algust teha.

Norra ei ole veel oma kaitseväge reformi läbi viia suutnud. Parlamentliste vahekoridade tõttu ei

ole ettepanekute otsustamist enne 1926 a. oodatd. Vahepeal peetakse aga kaitseväge arvel kokkuhoiavise poliitikat.

Maa- ja mereväelennuasjandus on uuesti organiseeritud ja seisab võrdlemisi kõrgel järjel. On olemas suurem arv lennueskadrille, merejaamu, töökodasid ja koole. Eralennuasjandus peaaegu puudub; üks õhuühenduste selts on alles asutamise korral.

Valitsuse projekti keeluseadust moraalsetel ja veel rohkem majanduslistel põhjustel kaotada, ei suudetud läbi viia, parlamendis ei leidunud selle jaoks enamust. Oppositsioon kavatseb sügisel, pärast uusi valimisi, asja otsustada rahvahaaletuse kaudu. Parempoolne kabinett astus tagasi ja järeלטulijal vabameelsel kabinetil tuleb seda hääletust korraldada. Parlamentist on aga vabameelsetel ainult 150-est 37 kohta.

Ratifitseeritud Versailles'i Teravsaare lepingu põhjal allub see saar nüüd Norrale. Et viimast endise Daani valitsuse mälestust maalt kaotada, otsustas parlament pealinna Kristiaaniat ümber nimetada Oslioks.

Ka Rootsi ei saa oma sõjaväe reformi läbi viia. Valitsuse seaduseelnõu, mis kõike parteid rahuldama pidi, muidugi seda ei suutnud. Alamkojas sai ta küll vastu võetud, ülemkojas aga tagasi lükatud. Lõpulikust hääletamisest hoiavad parempoolsed kõrvale, võidu korral peaks nad valitsuse moodustama, mis sügisestel uutel valimistel nende väljavaateid halvendaks. Vahepeal jääb kõik kõikusse seisukorda. Sotsialistid loodavad enamuse ja valitsuse moodustamise peale, lootes et killustatud kodanlised parteid ei saa kokku leppida. Siis oleks tuntav väe vähendamine kindel.

Lennuasjandus maa- ja mereväes on kahte mitteühendatud jaoskonda jaotatud, on olemas eskadrillid, koolid ja töökodad, kuid vähe lennuaparaate. Valitsus kavatseb ette panna 10 aasta jooksul, alates 1925 aastaga, pärast tarvilikku aparaatide arvu muretsemist ühist „õhujuhatus“ moodustada kindraliga ehk admiraliga eesotsas, kelle alluvuses oleks maaväe, mereväe, töökodade ja administratiivosaonnad suuremate alaliste koosseisudega ja aasta kaupa vahetatavate nekruti-ohvitseridega. Uued vormeerimise kulud oleks 22 mill. krooni, jaotatud 10 aasta peale.

Era lennuorganisatsioonid alluvad „õhuvalit-
susele“. Neil ei ole suuremat tähtsust samuti kui len-
nukite tööstusel.

Ka mereväe reorganiseerimine saab valitsuse
poolt 1925 a. ette pandud. Rannakaitse suurendami-
seks on uued vealused ja mootorpaadid ja hävitajad
ette nähtud. Kavatakse suuremat laevastikku kol-
mest rannasoomuslaevast, mitmest hävitajast, tor-
peedo-, veeluste- ja sidepaatidest osa aastat mere-
sõidus pidada. Selle laevastiku rahuaegne meeskond
koosneks 5926 mehest.

Rootsi on Vene Nõukogude valitsust tunnista-
nud ja sellega majanduslepingu sõlminud.

Märtsikuus peeti ühel konverentsil Stokholmis nõu
Rootsi, Norra, Daani ja Soome, kui neljandama
Skandinaavia riigi, ühise väljaastumise üle Rahvaste-
liidus.

Skandinaavia rahaunioon lõpetati, sest rahaas-
janduse allaminek Norras ja Daanis seda paratamatuks
tegi. Ainult nimepidi kestab see unioon edasi.

Militär-Wochenblatt.

Nõukogude Vene sõjaakadeemia*).

Sõjamajandusakadeemia on otsustatud liita eri-
osakonnana Sõjaakadeemia külge. Käesoleval aastal
kavatakse avada sõjamajandus osakonna esimene
kursus ja tuleval aastal — teine kursus. Täielikult
arvatakse ühendada sõjamajandusakadeemia sõjaaka-
deemiaga 2 aasta pärast. Sõjaakadeemia sõjamajan-
dus osakonna ülemaks on nimetatud Krasilnikov, kes
1923 a. lõpetanud sõjaakadeemia.

Sõjaakadeemia, kõrgemate väejuhtide akadeemi-
liste kursuste ja sõjamajandusakadeemia sõjateadus-
lise ja kommunistlis-erakondlise tegevuse ühendamine
viidavat juba käesoleval aastal läbi.

Hiljuti otsustati liidu sõjarevolutsioonilise nõu-
kogu poliitilise valitsuse „pur'i“, sõjaõpeasutuste
valitsuse, sõjaakadeemia ja kõrgemate sõjaakadeemi-
liste poliitiliste kursuste esitajatest koosneva nõupi-
damise poolt täiendada kõigi sõjaakadeemiaste õpekava
uue õpeaine — poliitilise tegevuse õpe-
kursusega, mis sisaldaks eneses poliitilise tegevuse
metoodikat ja taktikat. Selle nõupidamise poolt
valiti erikomisjon, millele tehti ülesandeks välja-
töötada tähendatud õpekursuse täielik kava ning koha-
sed isikud leida, kes võiks oma peale võtta loengute
pidamist sellel alal ja vastava õperaamatu kokku-
seadmise.

Asutamisel on tänava aastal sõjaakadeemia
juures veel sõjatööstuse ja „leninismi“ (kommunistiline
liikumine Lenini õpetuste järele) õpetoolid.

Käesoleval aastal on peale erakondlis-poliitiliste,
tervisliste ja teaduslike katsete läbitemise sõja-
akadeemiasse vastuvõetud 140 meest, nendest töölisi
— 58, talupoegi 43, n. n. „muudest“ seisustest — 39;
kommuniste ja R. K. P. (Vene kommunistliku era-

konna kandidaate 127 meest ehk 90% vastuvõetud
meeste üldarvust.

* * *

Sõjatööstuse, kodusõja kogemuste uurimise ja „leninismi“ õpetoolid.

Sõjatööstuse õpetooli ülesandeks olevat sõjaaka-
deemia kuulajate tutvustamine sõja- ja üldise riigi
tööstusega ja kogu riigitööstuse ärakasutamise või-
malustega sõjalisteks otstarveteks.

Kodusõja kogemuste uurimine õpetooli kaudu
kavatakse sõjaakadeemia kuulajatele võimaldada
süvendamist klassisõja iseloomusse

„Leninismi“ õpetooli pidavat käsutama rahvahul-
kade organiseerimise ja juhtimise taktika ja stra-
teegia küsimusi.

Administratiiv küsimuste uurimist vägeid selja-
taguse korraldamise üle on ühendatud üldstrateegia
õpekursusega selle tõttu, et sõjategevuses operatiiv-
sete küsimuste lahendamine on tiheidalt seotud ad-
ministratiivsete ülesannete täitmisega.

R. K. K. A. (töö ja talurahva punaväe) staabi
ülema Frunse seletusel olevat sõjavarustusfa-
kulteedi loomine sõjaakadeemia juures
tingitud sellest, et nüüd on otsustatud Nõukogude-
Venes sõjaakadeemia kaudu ettevalmistada niisugusi
kõrgemaid sõjavarustusjuhte, kes ühel ajal võiks
olla staabi tegelasteks ja ühtlasi ka
riigi juhtideks.

Uued korraldused punase sõjaakadeemia tegevuse
kujundamise alal väljendavad praegu teostatava
punaväe valitsusaparaadi reorganiseerimise ja ühtlasi
ka nõukogude liidu sõjapoliitika üldpõhiväiteid. M.

Kuidas ameeriklased kahurtule peale vaatavad.

Väljavõte ühe Ameerika rannakahurväe kooli ohvitseri loengust kahurtule tähtsusest nüüdseaja
lahingtingimustes.

„Kahurväel ei ole iseseisvat osa lahingus — nii
algab oma ettekannet autor, — tema pealülesandeks
on rünnaku ettevalmistamine ja jalgväe pealetungi
toetamine. Kahurväe tähtsus on väga selgelt ära
täiendatud Ameerika väljamäärustikus (Field Service
Regulation): „Võitu saavutada võib ainult kõikide
väeliikide ühistöötamisega; kahurväe tegevus hoiab
alal jalgväe jõudu ja kaitseb teda üleliigsete kaotuste
eest.“

Parimaks kahurväe tähtsuse iseloomustajaks nüüd-
seaja sõjapidamises on kahurite ja mürskude valmis-
tamise arvud igas sõdivas riigis a. a. 1914—1918.

Prantsumaal 1914 a. oli: 8.840 välja 75 m-m.
ja 308 rasket kahurit ühes 1.300 mürskuga iga relva
peale, kusjuures iga päeva jooksul valmistati juure
13.600 mürsku. Sõja lõpuks oli aga 4.968 75 m-m.
ja 5.128 rasket kahurit; iga päev valmistati 200.000
mürsku.

*) Täiendus kirjutusele: Nõukogude Vene sõjaakadeemia, „Sõduris“ Nr. 41.

Saksamaal 1914 a. oli: 5.400 välja ja 2.020 rasket kahurit, kuid 1918 a. vaherahu ajaks — 11.948 välja ja 7.850 rasket kahurit.

Nii suure arvu kahurite ja mürskude kasutamisel peab iga kahurväelane endale selgelt ette kujutama kahurtule võimeid ja omadusi, samuti ka ta tegevusele ettenähtud piire ning võimalusi.

Viimase kolme suurema sõja (1870 a., Vene-Jaapani ja ilmasõda) kogemustel võiks kogu kaotusi ja kaotusi, mis toodud ainult kahurtule läbi, protsentiliselt arvata 8,5% ja 8% ümber kõikuvat.

Vahetõlke üldse väljalastud mürskude arvu ja tabamuste vahel võib iseloomustada järgmise näitega: sakslased lasksid Prantsuse väerinnal 1917 a. 5 kuu jooksul, s. o. Saksa kahurväe hülge ajajärgul,

välja 3.609.000 mürsku. Samal ajal oli Prantsuse sõjaväes haavatuid mürskude läbi 55.412 inimest ja surmatuid 13.265. Nii siis tuleb iga 54 mürsku kohta üks tabamus ja iga 271 mürsku peale ainult üks surma-juhtumine. Kui mürsku raskust keskmiselt 22 naela peale arvata, siis tuleb iga 3 tonni (183 puuda) mürskude kohta üks surnu või viis haavatut.

Kõik need andmed näitavad, et meil põhjust ei ole uhked olla kahurväe saavutustega. See väelikk nõuab veel täiustumist. Meie näeme ka, et häältuli ei suuda oma ülesannet täita ja et rohkem kohane oleks kahurväge kasutada neutraliseerimise otstarbeks; hävitustuli, muidugi väljaarvatud mõned spetsiaaljuhused selleks, ei tasu üldse mürskude raiskamist.“

S. L.

Lahingettevalmistus Prantsuse määrustiku järele.

Esimene osa.

Praegusaja vägesid iseloomustavad väikesed kaadrid, lühikese kestvusega õppeaeg ja tugev tehnika arenemine. Kõik see nõuab süstemaatilist ja kavalikult õpet.

Suurtüki- ja püssitule tugeva arenemise tõttu tuli praegusaja lahingkorrad osadeks lahutada, ühendades kokkukõlastatud tegevusega ainult kõigi lahingust osavõtjate üldise eesmärgi saavutamise püüed. Need tingimused nõuavad kõigi lahingkorrad suure painduvust ja üksikvõitleja laialdast individuaalset ettevalmistust. Iga võitleja peab selgesti aru saama eesmärgist, mille poole tuleb püüda, suutma teel ette tulevaid takistusi hinnata, oskama neid iseseisvalt ning kiiresti võita, seejuures kõige aja antud eesmärgi saavutamise poole püüdes.

Viimastel aastatel on tehnilised sõjapidamise vahendid suuresti arenenud. Et ühest küljest tehnika võimsat toetust ära kasutada, teisest küljest aga edukalt võidelda vastase samade vahendite vastu, läheb tarvis tõsiselt ja põhjalikke sõjalisi eriteadmisi.

Suurim tähtsus on, lõpuks, vägede moraalsel ettevalmistusel. Praegusaja lahingud erinevad oma pika kestvusega, äärmise jõupingutusega ja võitlejate vaimlise jõu väsitamisega. Ainult sõjavägi, kes vaimliselt õieti ettevalmistatud, suudab avaldada seda moraalselt jõudu ja vaimlist vastupidavust, milleta võimata on praegusaja lahingut välja kannatada.

Kõik see näitab, kui palju sõdurilt praegusaja lahingus nõutakse niihästi tema tehnilise ettevalmistuse, kui ka tema mõtlemise üldise arendamise, eriti aga tema vaimlise ettevalmistuse suhtes.

Sõduri edukas väljaõpe ja õige kasvatus nõuavad palju aega ja pikemat püsivat ettevalmistust. Kuid kõik riigid, püüdes omada võimalikult suuremat kaitsjate hulka, on majanduslistel põhjustel sunnitud rahuajal sõjaväes väikesi kaadrid pidama, õpetatavaid aastakäike neis minimaalse kestvusega kinni hoides. Et sarnastel tingimustel siiski häid tagajärgi saavutada, tuleb võitlejate ettevalmistuseks määratud aeg hästi läbimõeldud programmi järele ära kasutada, õpetades ainult seda, mis tarvilik, ilma kallist aega kasuta kulutamata.

Alamal luban endale lugeja tähelepanu juhtida neile nõudele, õpekavadele ja meetodile, mis pakub Prantsuse „Instruction provisoire sur le combat offensif des petites unités“ individuaalse ja väikeste taktiliste ühenduste lahingettevalmistuse suhtes.

Üksik väljaõpe moodustab väeosa väljaõppe aluse. Temale tuleb kõige suuremat tähelepanu pühendada.

Lihtsõdurite ja nooremate juhtide koosseisu ettevalmistust tuleb toimetada erilise hoolega ja seejuures alaliselt täiendades, omades põhieesmärgina pealetungi lahingut.

Selle õppe peaosad on:

1. Kehaline arendamine.

2. Laskmine (püssidest ehk karabiinidest, kergeist kuulipildujaist, kuulipildujaist, kergeist suurtükkest, müseritest). Granaatide pildumine (seal hulgas ka Saksa granaadid). Harilikkude ja püssigranaatide laialdane kasutamine ja harjutused nendega.

Valitud võitlejate arendamist täiendatakse kuni äärmise võimaluseni, kuid hoolitsetakse, et hulkade ettevalmistus kuidagi selle läbi ei kannataks.

Kõik juhtiv koosseis ja võimalikult suurem hulk lihtsõdureid õpetatakse kõiki sõjariistade liike tarvitama.

Toimetada märgilaskmist harilikkude lahingmärkide pihta (liikuvad ja ilmuvad märgid).

Harjutada ilma padruniteta ja sihtimata laske tegema, arendades palge tõstmise automaatsust ja kiirust, et vastase kõigiks valmis olla.

Jalgväe laskurid ja esimese järgu vooi sõdurid välja õpetada püssist laskma, kuulipildurid — karabiinidest, kõiki — granaate heitma.

3. Telegrafistide, raadiotelegrafistide, signalistide, vaatlejate, side alal teenijate, käskjalgade jne. väljaõpetamine.

4. Lahinggruppide väljaõpetamine.

Lahinggrupi ülem peab iga sõdurit isiklikult silmas pidama, tehtud vead ja nende võimalikud tagajärjed ära näitama.

Grupi harjutusi tehakse olukorras, mis võimalikult rohkem lahingu omale vastab. Vastast kujutavad mitu meest, kelle ülem õpetöö juhatajalt tarvilikud näpunäited saab.

Eriti õpitakse:

Vastasele lähenemist igal kujul (laskeahelikus, kolonnis, hunikus, osade kaupa, kujutades seejuures ette vaenlase tuld, tema suuna, intensiivsust jne.).

Silmapiilkset hargumist varje taga või sealt väljatulles; tule avamist; gruppide julget ettepoole nihkumist pealetungi algul ja lahingu hargumisel.

Organiseeritud valdamist, nagu kaevikute, abikaitsevahendite, purustamata traattõkete valdamist, viimasel juhtumisel kääre, granaate jne. tarvitades.

Võtteid, kuidas kohalikku vastupanekut hävitada või kuidas vastukallaletungi peatada ja tagasi paisata; laskurite ja granaadipildurite ülesandeid.

Vallatud alale asumist: lahinggruppide nii kõige kasulikumalt paigutamist, et eelasuvat maastikku risttule all hoida ja et samal ajal võimalik oleks eelmise liini kahe lahinggrupi vahelisi intervalle tulistada; edukat vastupaneku sõlmede loomist; kauguste määramist.

Lahingpatrullide ülesandeid.

Ühenduskäikude ja kaevikute sulgemist.

Tääkrünnaku toimepanemist.

Lahinggrupi ülem seletab igaleühele oma sõduritest käsu mõtte, distsipliini kohustuse rivis ja vastastikkuse avitamise kohustused lahingus.

Ta arendab igaühe algatusvõimet, seks sagedasti rivist juhutamiseks mehi välja valides.

Ta ei tohi unustada harjutamast kiiret ja automaatset gaasimaskide etteseadmist. Ta korraldab harjutusi maskidega ja õpetab kätte kõik abinõud, mis gaasidega mürgistumise eest kaitsevad.

Üldiselt peab ta püüdma oma grupis kavakindlat vaatlemist arendada, harjutades gruppi ülesannete lahendamises, mis lahingus ette võivad tulla, ja seega teda ette valmistades analoogilisi ülesandeid lahinguväljal mehaaniliselt lahendama. E. V. (Järgneb).

Kuulipildujate kasutamine ilmasõjas ja nüüd.

Saksamaal on kuulipildujate taktika ilmasõja kogemustel väljakujunenud kuulipildujate hargasendamisse rinnetpidi ja sügavusse, et neid kaitsta vastase kahurtule eest ning, et võimaldada nende igakülgsel ärakasutamist nii ühel, kui teisel kohal. Pealetungil kuulipildujad liiguvad üksteise järele, kaitsel aga paigutatakse nad malekorras. Sõjalõpul, kui sakslased pidid liitlaste pealesurumisel taanduma, kasutasid nad laialdaselt kuulipildujaid viimaste peajõudude ootamata tulistamiseks; selleks oli neil kogu seljatagune kuulipildujate pesi täis.

Inglismaal peeti sõja algul kuulipildujaid eriväelikeks ning mindi koguni nii kaugele, et a. 1915 moodustati üksik „kuulip. korpus“. Ilmasõja kogemused aga näitasid, kuivõrd see vaade ekslik oli ja juba a. 1918 hakkasid inglased kuulipildujaid tarvitama, kui harilikku jalgväe tulirelva.

Prantsuse kuulipildujate taktika käis pea sama arenemisteed, mis inglaste oma. Kuid sõja lõpuks omandasid nad sakslastelt malekorras asendamise idee ning viisid kuulipilduja lahingtehnikka suurima täiuseni (tõketuli, tulistamine põiksihtimisega jne.). Eriti tähelepanemise väärt on

prantslaste oskus kuulipildujate ja jalgväe tegevust liita, ühtlustada.

Ameerika. Ehk ameeriklased küll ilmasõjast palju hiljem osa hakkasid võtma, kui prantslased ja inglased, kordusid neil kuulipildujate taktikas samad vead mis esimestelgi. Ilma järelkaalumata talitasid nad ikka nii, nagu liitlased. Ainult tõsiste kogemuste järele olid nad sunnitud sellest loobuma ning endale vastavamad kuulipildujate kasutamiseviisid välja töötama. Oma idee poolest jäi siiski palju ühtlust Prantsuse omaga. Ameeriklased ei paigutanud enam kuulipildujaid esijoonele, vaid asetasisid nad malekorras sügavusse. Sõja lõpuks võis ameeriklaste kuulipildujate taktikat juba täielikuks lugeda. Ühes sellega hakkasid nad omatud kogemuste põhjal hoolega kuulipildujate tehnilist külge täiendama. Töötati välja spetsiaal sühingud lennukite tulistamiseks ja ilmusid suure kalibriga (0,5 tolli) kuulipildujate mudelid soomusmärkide tulistamiseks

Ameerika jalgväe ülem tuntud kindral-major C. S. Farnsworth kuulutab kuulipildujatele tulevikusõjas, eriti õhkmärkide vastastele kuulipildujatele, suurt edu. S. L.

1-se diviisi manöövrid.

Käesoleva aasta suvine õpeperiood 1-ses diviisis lõppes manöövritega, mis kestsid nädal aega. Need olid kolmandad manöövrid diviisi elupäevade kestel. Aja poolest küll lühemad, kui eelmised manöövrid, kuid korralikult ettevalmistatud ja hästi läbi viidud, omavad nad, vähemalt diviisis, edaspidiste õppuste korraldamise mõttes suure tähtsuse, hoolimata sellest, et mõned väeliigid seekord manöövritel esitatud ei olnud.

21. september. Poolte jõudude koondamise päev. Hommikul üllatas kõiki ilm, mis üleõõ otse võimatuks muutunud — sadas sõna tõsisel mõttes kui oa varrest. Ent kella 10 on ilm jälle haruldaselt ilus, päiksepaisteline. Muusika saatel nähti liikumas jalgväeosi, raudteel tossutas soomusrong. . .

Järgmisel päeval areneb esimene lahing — kohtamislahing pea võrdsete jõududega poolte vahel ja kestab vaheldava sõjaõnnega kuni õhtuni.

Alles teisel päeval õnnestab valgetel saavutada paremaid tagajärgi ja suruda siniseid sisemaa suunas. Sellega lõpeb manöövrite esimene episood.

Manöövrite kolmas ja neljas päev mööduvad lahingutes uues, diviisi väeosade poolt seni vähe tuntud ja uuritud raioonis. Maastik võrdlemisi raskesti läbipääsetav; võimalusi näitlikkude lahingute löömiseks vähem, kuid selle eest rohkesti huvitavaid momente kokkupõrgetest defileedes.

Manöövrid lõppesid öise lahinguga.

Millised oleks kokkuvõttes nende manöövrite reaalsed tulemused.

1. Igale vanemale ohvitserile diviisis oli võimaldatud vähemalt ühe päeva kestel poolte juhatajana esineda. Ja tagajärgedest paistab, et neile selles tegevuses erilisi etteheiteid teha ei saa.

2. Katsena seniste õppuste tagajärgede üle lasevad nad oletada, et väeosad üldiselt lahing-tegevuseks kodumaa kaitseks valmis on. Diviisi koosseisus olevate väeliikide koostöötamises peab märkima suurt edu.

3. Staapidele, majandus- ja sanitäär-organidele võimaldasid mõõdunud manöövrid saada head praktikat omal alal, sõjaolukorrale lähedates tingimustes.

4. Nad näitasid, mis meil üksikutel aladel, nagu side, luure, valveteenistus, kohanemine maastikule, tule otstarbekohane kasutamine, padrunitega varustamine, kaevurasjandus, maskeerimine jne. seni tehtud on ja mis veel teha jääb.

5. Maastikuga tutvumine raioonides, millist diviisi kohta sõja korral suur tähtsus.

Manöövrite kordaminekuks aitas kõige mõjuvamat kaasa arvurikas vahekohtunikude pere, meie kindralstaabi ohvitseridega (major Triik ja kapten Putmaker) eesotsas. Olgu olukord manöövritel kuivõrd ligidane tahes lahingolukorrale, siiski

puudub peasi — tegelik tuli. Sellepärast tuleb väeosad vaenlase tule viiside, suunade ja eesmärkide suhtes alati kursis hoida. Selle ülesande ühes muude vastutusrikaste kohustustega täitsid vahemehed hästi.

Suurtükitald märgiti vastase poole eeslinil asuvatele väeosadele kollaste lippudega, kusjuures kollase lipu asukoht tähendas mürskude langemist. Selleks sõitis välja tulistaja patarei vaatepunktist vahekohtunik valge käesideme ja kollasa lipuga ning asus patarei poolt tulistatava koha peale.

Peab veel konstateerima kõikide osavõtjate suurt huvi asja vastu ja head meeleolu kogu manöövri kestel.

Kohalikud elanikud näitasid igalpool üles täit vastutulelikust. Puhkeaegadel liitusid kaitseväelased ja kohalikud elanikud ühiseks sõjaväe orkestri kuulajate pereks.

Nagu arutusel selgus, peetakse manöövraid käesoleval aastal üldiselt täiesti kordaläinuks.

—ms—

Prantsuse XX armeekorpuse manöövrid*) 2.—5. sept. 1924 a.

Manöövrite iseloom. Vastandina eelmistele Prantsuse sõjaväe manöövritele, moodustavad XX armeekorpuse poolt toime pandud õppused omapärasid manöövrite tüüpi. Endiste kahepoolsete manöövrite asemel on siin tarvitusele võetud ühekordsed ehk ühepoolised manöövrid. Nende uute manöövrite organisatsioon on ülesseatud n. n. õpetlikkuse põhimõtte, mis seisab selles, et manöövrite juhatus manöövritel oma teatud õpetusprogrammi läbi viib. Nii on täieline tegutsemise vabadus ainult ühele poolele (manöövreerivale poolele) antud kuna vastase poolega n. n. plastron'iga (näitliku poolega) manöövrite juhatus ise oma äranägemise järele opereerib, nii kuidas seda õpetusprogrammi läbiviimine nõuab. Ülesanne antakse manöövreerivale poolele, mille lahendamisele siis poole juhatus iseseisvalt asub. Samal ajal aga täidab plastron manöövrite juhatuse korraldusi ühe ehk teise seisukorra loomiseks. Ühekordsete manöövrite kaitseks toodakse ette asjaolu, et viimastes ärahoitakse absurdseid situatsioone, mis nii sageli tekivad kahekordsetel manöövritel, kus mõlemil poolel ülesande raamidest peaaegu piiramata vabadus on. Sarnaselt organiseeritud manöövritel on manöövrite juhatuse võimalus otsekohe sündmuste peale oma mõju avaldada ehk õigem, ta loob neid ise ning viib seega läbi manöövri ettekatsetud käikusi täiel määral. Ta võib luua taktilises mõttes huvitavaid ning õpetlikke seisukordi. Sarnast võimalust kahepoolsetel manöövritel kätte ei saada, siin kipub vägisi juhatus käest ära minema.

Manöövritest võtsid osa: Manöövrite juhatajana Strasbourg'i kuberner-kindral Berthelot. Sinisel poolel üks — XX. — armeekorpus (43. ja II.d.) kindral Penet juhatusel, tankide väeosad ning eraldi luure väeosa kindral Colin'i juhatusel. Eraldi luure väeosas kuulusid: XX. korpuse luure grupp (2 ratsa eskadroni, soomusautode rühm, tsiklistide kompani), üks jalgväe rügement, üks inseneriväe kompani veoautodel ja üks kahurväe grupp. Kindral Colin'i kasutada oli umbes 50 auto-chenille't.

Punasel poolel võtsid osa — üks Afrika diviisi ning lennudiivisi (390 lennukit).

Pealtvaatajatena võtsid osa: Prantsuse sõjaminister kindral Nollet, kindralstaabi ülem-kindral Debeney ja lennuväe inspektor kindral Niessel.

Manöövrite üldkäik.

Manöövrid kujutavad enesest siniste ühe armeekorpuse pealetungi Bitche'i linna valdamise eesmärgiga, mida kaitseb punane pool. Siniste korpuse alkoondumise piirkonnaks on Morhange'i linna piirkond (umbes 60 klm Bitche'ist läände).

Operatsioon sisaldab lähenemise rännakut, konakti võtmist vaenlase eelosadega ning vaenlase peapostitsiooni valdamist. Lähenemist teostatakse kahes diviisi kolonnis. Liikumist kaitsevad soomusautodega kõvendatud eelosad. Manöövrid lõpevad kahekordse haaramisoperatsiooniga, mida teostavad sinised, kes ka võitjaks jäävad.

Õõsel vastu 3. septembrit algavad liikumist omast koondamiskohast (Morhange) sinise poole armeekorpuse peajõud ning asuvad positsioonile Puttrelange — Gueblange jõe ääres. 43. diviisi (kindral Madelon) asub Puttrelange'i piirkonnas, eelosadega Hambach'is II diivis Gueblange'i piirkonnas suunaga Herbitzheimi vastu. Punased jõud on sunnitud taanduma Rohrbach — Rahling jõe ääres.

Sinised käivad punastele ägedalt peale, seovad neid niivõrd, et viimased end lahti lüüa ega Bitche'i piirkonda taganeda ei suuda.

Samal ajal liigub kagu sihis XX. Saare — Unionist soomusautode salk, et oma alla võtta Rahling'i, mis asub teede sõlmel Bitche'i ning Sarreguemines'e.

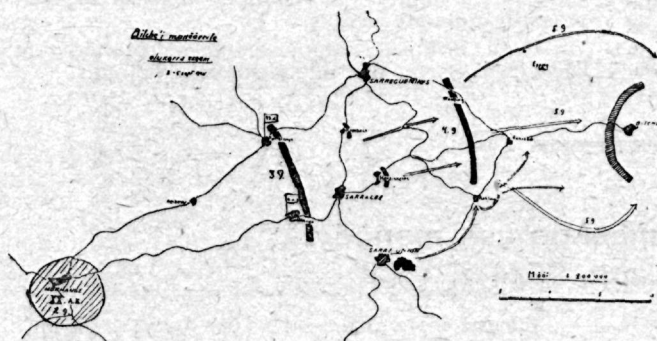
3. septembril kella 4 paiku puutub kokku soomusautode salga üks patrull punaste jalgratta salgaga, mis kuulub Rohrbach'is asuvasse punaste luure gruppi. Teada saades kokkupuutumisest, saadab

*) Peetud Bitche'i linna piirkonnas, Strasbourg'ist 70 kml. loode pool. (Vaata „Sõdur“ Nr. 38 s. a. „Prantsuse sõjaväe manöövrid“).

välja soomusautode salk oma patrulli toetuseks kaitse grupi. Viimane teeb katset sissetungida Rohrbach'i, kuid esimesed soomusautod satuvad miinide otsa, ning langevad reast välja. Kaitse grupp valib teise tee. Ta haarab küla. Tekib äge võitlus. Küla kaitsjad, kartes äralõikamist, jätavad küla maha ning taganevad. Punased võtavad oma alla küla ning jätkavad pealetungi Bitche'i vastu.

Samal ajal sünnib tervel punasel poolel üldine pealetung, millest lennuvägi aktiivselt osa võtab.

4. septembri õösel jätkavad korpuse pealetungid pealetungi ning asuvad Volfingen—Etting—Schmittviller joonele. Avangardid on Erching—Rederching joonele jõudnud. Siit on korpusel kavatsus operatsiooni edasi arendada. Ta valmistab ette haaramisoperatsiooni.

Bitche'i manöövrite olukorra skeem.
2.—5. sept. 1924 a.

5. septembril operatsiooni viimane faas — vaenlase positsiooni ründamine, mis lõpeb Bitche'i linna kaitsva positsiooni ja seega siniste võiduga.

Manöövrite huvitava uurimisainena esinevad armeekorpuse n.n. „luure grupid“ (groupe de reconnaissance), mis koosnesid jalg- ja ratsaväest jalgratturitest (cyclistes). Jalgvägi veeti veotautodel. Sarnased grupid olid juba 1923 a. manöövritel, kuid nende organisatsioon püsis veel algastmel.

Bitche'i manöövrid on veel kord nende taktilist tähtsust tõendanud. Kuigi luure grupi koosseis veel kindlat arvilist kuju omandanud pole, võib manöövritel saadud kogemuste põhjal järgmist normaalseks ja otstarbekohaseks lugeda:

1. ½ ratsa rügementi +1—2 ratsa kuulipildujate rüha.
2. Umbes jalgväe kompanile arvuliselt vastav jalgratturite salk.
3. Auto-kuulipildujate grupp (kerge süsteemilised autod).

Umbes sarnases koosseisus võiks olla ka diviisi „luure grupp“, selle vahega, et temas ainult üks ratsaeskadron oleks, mille juurde antud 1—1½ ratsakuulipildujate rühma.

Sarnase koosseisuga „luure grupid“ on küllalt võimsad, nii teadete muretsemiseks, kui vaenlasega kontakti astumiseks, veel enam siis, kui neid kõvendada kergete ning kiirsõitjate autodega (kõige kohasemad on Kegresse'i süsteemilised). Grupp peab lähedat sidet lennuväega. Ta allub täitsa avangardi ülemale. Temale lähevad üle õieti kõik endise diviisi ratsaväe kohused. Kaitsekorras võib gruppi nihutada eelpostide joone ette, mis otstarbekohane selleks, et moodustada loori ja sundida vaenlase celosade enneaegset hargnemist. Stabiilses seisukorras võivad nad kiirelt liikuvat reservi moodustada.

Bitche'i manöövritel avaldus nende otstarbekohasus iseäranis tõendavalt järgmises juhuses:

XX. korpuse ülem saab teate, et tema korpuse rindel uued vaenlase jõud on ilmunud. Tavis on kindlaks teha nende suurus ning nende tulevane tegevuspiirkond. Seks otstarbekas tarvitab ta oma korpuse luure gruppi, kellele ülesande üles seab ning toetuseks veel juurde annab I jalgväe rügemendi. I kahurväe grupi ning veoautodel veetava sapöör kompanii grupi tegevus arendub soodsasti, täidab oma ülesannet edukalt, muretseedes korpuse ülemale kõik tarvilikud teated. Sel teel läks tal korda kindlaks teha ilmunud vaenlase jõudude tähtsust. Toodud näitus tõendab, kuivõrd kiirelt võib sarnaselt organiseeritud luure grupp selguseta olukorda valgust heita.

Võib öelda, et need luuregrupid kõrgemate üksuste juhtide käes esinevad võimsaks abinõuks, mis talle kindlustada võivad aega ning ruumi sihikindlaks tegutsemiseks.

Prantsuse jalgvägi on nendes manöövrites üles näidanud suurt oskust. Kompaktset massi ei olnud väljal näha, kõik oli maskeeritud. Lahingväli oli kuni rünnaku alguni silmale täiesti tühi.

Taktiliseks uudsuseks on luure grupid, neid loetakse nüüd ilmtingimata tarvilikkudeks.

Häid tagajärgi andis auto-chenille'de proovimine. Neid on lõpulikult otsustatud sõjaväes võimalikult laiemal ulatusel tarvitusele võtta.

Häid kogemusi manöövritel sai kindralstaap. Väga intensiivselt tegutses lennuvägi, hoolimata udustest ja vihmastest ilmadest.

Võeti arvesse ka gaasi tegevust sõjas. Oletatud gaaside piirkonnad märgiti ära teatud märkide abil.

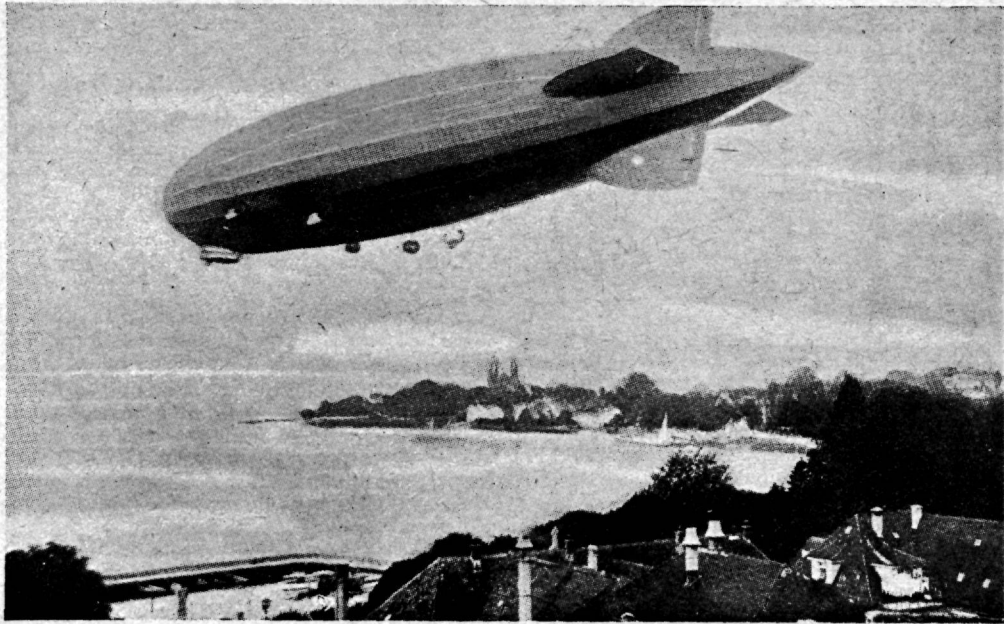
K. M.

Zeppelin Z. R.—3. teekond.

Praegu on Ühisriikide merevägi ainuke, kelle koosseisus on suured juhitavad õhulaevad — dirishaablid. Teistes mereriikides, isegi Inglismaal, ollakse õigustatult arvamusel, et sarnaste hügla õhulaevade hind selleks liig kõrge on, et neid juba rahuajal ehitada ja sõjaväelisteks otstarveteks kasutada. Inglisele on küll ehitusel kaks dirishaablit, mis sõjaajal rekvisitsiooni alla kuuluvad; esialgu kavatakse neid aga tarvitusele võtta õhutihenduse loomiseks Inglismaa ja India vahel.

Neil päivil on Ühisriikide merevägi ühe suure dirishaabli võrra rikkamaks saanud — Saksamaal Friedrichshafenis rahulepingu põhjal ehitatud zeppelin Z. R.—3 jõudis peale 88 tunnilist lendu oma Ameeika baasi — Lakehurst'i.

Zeppelin Z. R.—3. lend üle Atlandi okeani.

Zeppelinini töus lennu algul Friedrichshafenis.

Z. R. — 3 poolt ette võetud üle ookeani lend pole mitte esimene sellesarnane; Inglise dirishaabl R.—54 tegi augustis 1919 a. reisu Inglismaalt New-Yorki ja peale lühikest peatust tulnud teed sealt tagasi. Lennukestvuse rekord on hiljuti hukkunud Prantsuse dirishaabli „Dixmude“ (end. Saksa L. — 72) käes, kes peale Prantsuse inseneeride juhatusel ette võetud ümberehitusi Vahemere kohal järgimööda 118 tundi õhus oli. Sõja kestvusel võib kõige raskemaks lennuks lugeda Saksa L. — 59 teekonda. Õhku tõustes Jamvoli's, et Saksa Ida Afrika kaitsjatele toiduaineid viia, kutsus teda raadioteade nende allaandmisest teepeal tagasi. Lähtekohta jõudis L. — 59 peale 95 tunnilist lendu ülekuumutatud maaalade kohal, missugune asjaolu ühes meteoroloogiliste teadete täieliku puudumisega selle teekonna iseäranis riskaantseks tegi.

Seekord polnud kavatsusel uusi rekorde piistitada, kuid kõik võimalused olid siiski täpselt läbikaalutud ja ette nähtud. Tarvitusele võetud ettevaatusabinõude kohta on Saksa lendur kapten-major Flemming huvitava seletuse andnud.

Zeppelin võtab peale 33.000 kilo bensiini, millest tema viiele mootorile jätkub 110 tunniks, kuigi maksimumaalne sõidukestvus üle ookeani lennul 75 kilomeetri lise tunnikiruse juures ainult 80 tundi on (dirishaabli kõige suurem kiirus on 130 kilomeetert tunnis; lennu ajal reguleeritakse käiku vastavalt olukorrale). 28-hingelise meeskonna ja 4 kaasreisija ameeriklase, toiduainete ja bagashi otstarbekohasele mahutamisele on iseäralist tähelepanu pühendatud.

Kuid viimasel silmapilgul enne õhku tõusmist on õhuaeva juhil mitu meteoroloogilistest oludest rippuvat otsust teha.

Esiteks — sõidusuuna valik. Dirishaabl ei lähe mitte kõige lühemat teed, mida moodustab Friedrichshafen — Nev-York'i vaheline otsejoon maakera pinnal, selle

pärast et see tee teda üle Gröönimaa viiks, kus tal miniguguseid ilmategedeid käepärast pole. Ta võib valida pikema — ookeaniaurikute hariliku sõidutee, kuigi see oktoobris äkiliste lõuna-lääne tuulte mõju all, ehk kolmanda veel pikema tee, mis Asoori saarte kaudu Meksiko lahte viib. Tee valikut otsustavad viimasel minutil enne sõidualgust saadud ilmateged.

Teisest küljest on viimased ilmateged otsustavad ka koorma suuruse kohta, mida õhulaev kaasa võib võtta. Kui suur mõju meteoroloogilistel tingimistel kandejõu peale on; näitavad järgmised andmed: õhurõhumise alanemine ühe millimeetri võrra vähendab Z. R.—3 kandejõudu 115 kilogrammi võrra, kuna 10 kraadilise temperatuuri tõusu mõjul kandejõud 280 kilogrammi võrra väheneb.

Kõige soodsamad eeltingimised sõiduks on väga kõrge baromeetri seisuga vilu hommik.

Lisame juure, et dirishaabli juhtimine on üldjoontes väga sarnane laeva juhtimisele merisõidul: nii siin, kui seal sünnib orienteerimine päikese ja tähtede vaatlemise abil. Kuid olles ilmamuutuste vastu tundelikum, kui laev, peab dirishaabl oma lennuuuna muutma nende andmete põhjal, mis temale raadio kaudu terve teekonna kestvusel ilmajaamadest saadetakse.

Peale selle, kui kõik katsed ja proovilennud häid tagajärgi annud, määrati Z. R. — 3 väljalend Friedrichshafenist oma uue peremehe juure kindlaks 11. oktoobri hommiku peale. Kuid madala õhurõhumise ja võrdlemisi sooja ilma mõjul ei tahtnud zeppelin õhku tõusta. Ei aidanud ka veeballasti ja bensiini tagavarade vähendamine — dirishaabl ei võtnud tuult alla. Ebasoodsad imatingimised, milledele seltsis udu Bodeni järvel, sundisid seks korraks väljalendu katki jätma. Määrati uus tähtaeg — järgmise päeva hommik.

12. oktoobril oli meteoroloogiline olukord parem ja lend võis kell 6.35 alata. Z. R. — 3 juht dr. Eckner valis lõunapoolse kursi üle Biskaya lahe, Asoori ja Bermuda

saarte Ameerika mandrile: Lakehursti jõuti õnnelikult peale 88 tunnilist lendu 15. oktoobril kell 3.15 Kesk-Euroopa aja järele.

Lõpuks veel mõned üldised andmed Z. R. — 3 kohta. Tema pikkus on 200 meetert, kõrgus — 32 mtr.; mahutus 751.000 kantmeetert. Liikumiseks on tal viis mootorit, igaüks 400 hobusejõuline. Kandejõud — 40.000 kilogrammi. Kui kõik viis mootori töötavad, on

dirishaabli sõidukiiruse minimum 110—120 kilometertunnis; nelja mootori töötades — 100 klm. ja kolme mootori töötades — 90 klm.

Dirishaabli tegevusraadius on 5600 kilomeetert; selle maa võib ta viie mootori täie käigu juures 48 tunniga ära sõita. Kui aga kõik mootorid vähema käiguga töötavad, suureneb tegevusraadius 78 tunnilise lennukestvuse juures 8500 kilomeetri peale. A. L.

Õine lahing.

Kevadpäike kadus silmist. Ainult verikiired leeklesid veel mööda kaski ja hõredaid leppe, kuni tihedasse metsatukka. Ojakene vulises üle kive ja mädand männipuu tüve, rühkes hoolega edasi, kukkudes kordkorralt allapoole, silmi pisardes mõningast kõrgest kukkumisest, mis ka tema hinge valu sünnitas. Kuid kõik see nii monotoonne, ainult rühk selleks, et jõuda kord hiiglasema rinnale.

Juba kadund päike, tükk ehapuna peegeldus silmis. Kuid peagi algas ööjumal oma tegevust.

Süda värises rinnas. Aimdus millegi üle on pugend hinge. Ei ole kahju elu isamaa altarile viia, vaid tahaks veel enne võidelda, võita ning surra ja variseda kesk luulerikast kevadööd mullasängi.

Hääl — ööpik — ja just kaaslane mullakoopa ees kasvavale pajuksale ilmund omi akkorde pajatama surmalapsile.

Imelik kuuldus ta hääl, tänane, ei olnud enam nii *õra ja kõburikas, kui ennem, vaid kurb, täis melankoolsust, öudsust.*

Milline öö! Ma hüüan sõpra, kõrval lamavat, sest mu hing oli viimseni kokku varisemas. Kuid mis ma kuulen! Ta hädaldab sama, süda tahta lõhkeda valust, ööpik tulnd temale vist viimast uinulaulu laulma, sest ialgi ei olla tema rind valu tunnud.

Ja tõesti — ta oli üks julgemaist ja vahvamaist meist, isegi kaaslaste seas kangelasname all tuntud, kuid mis peaks täna kõik see tähendama, ootuspõlvusel. Hauavaikus — korruga pauk ja järgnev kuulipildujate tume kõla ning kaugelt kuuldav kahuri oigav hääl.

Algas eluvõistlev lahing.

Maailm müras, taevaalune peegeldus tulikumas, kui põlev linn — kahurid, kuulipildujad ja teised inimesoo hävitavad masinad töötasid kõige suurema energiaga. Metsatukas langesid lehed, oksad ja noored puuladavad, kui rohi vikati ees heinamaal.

Paugud tihenesid, oleks nagu kogu ilm algand sõda — seljatagune ja kõik oli kui kiirgav tulimeri.

Vennad! oleme vaenlastest sisse piiratud, põgeneme! kostis kõrvu südantlõhestav hääl. Algas paaniline põgenemine öö pimeduses.

Hüpan kuulirahest hoolimata kaevikust välja — jookstes edasi, kuid mõninga sammuga olin vaenlase aheliku ees. Algas meeltheitev võitlus täakega elu ning surma vastu — hoolimata verejooksust, mis minul küljest tuli, jooksin edasi, jõudes mõnekümne mehega lahingkohta seljataha, kus saime vähe end koondada, ja appirutand teise kompani meestega algasime uut kallaletungimist vaenlase piiramisega.

Mõnikümne minuti pärast olimegi vanas kohas, jõudes vaenlase seljataha, kuid nüüd algas võitlus metsik — ennenägemata täak täägi, vend venna vastu, tantsis mõök, piik ja kõik terariistad verilooke sünnitades, mis omakord ühinesid ja väikeste ojakestena jooksmata hakkasid.

Vabadust ihkavaile silmidele ja raugemata teraskätele ei suutnud vaenlase hulk vastu panna, sundes neid taganema, omades endale lahingvälja.

Milline pilt avanes silmi, kui jõudsin vana koopa juure, kus enne lamasin. Kaaslane kangelane lamas viie surnud vaenlase keskel maas surnuna, täak temal veel pooleni pistet vaenlasele rinda, kuid omale saadud täägihav oli kangelase keha raugema sundind, surmale valgumiseks. Astume kaaslastega ligi, et ära tõsta teiste hulgast oma jumaldud kangelast, kes noorena viis elu isamaa altarile. Imestus — avanevad silmad, liiguvad huuled ja sõnad: „vennad! kangelased, teie, kõik — edasi, isamaa nõuab vabadust“, vaikis huul. kustus silmist viime elutuli — ta valgus manalasse

Uimaselt langesime kõik väheseks ajaks tema rinnale.

Kevadpäike pudendas esimesed kiired maapinda, kui väike leinarong jõudis hauani — veel aupaugud ja kangelaskeha lasti aeglaselt mullasängi.

V. Tammemägi.

Keelnurk.

Keeleparanduslikud märkused.

1.

Ei ole kuulda olnud, et meie kaitseväes eesti-pärest sõna oleks, mis väljendaks mõistet: alarme, тревога. Eriti tarvilik oleks niisugune oskussõna meriväes ja rannakaitstes. Praegu räägitakse merikindlustes „alarm“ist, mille meeskond kohe „lärm“iks tõlkis. Rohkem on kuulda nii „Narva keeli“ kõlavat „trevooga“t, mis laevastikus ka mitte kodunud ei

ole. Ajakirjanduses vilksatas korra läbi „äire“ („Päevaleht“ Nr. 134) ja hakkab vist poolhoidu võitma merimeeste seas. Sõna äire ehk õigem häire on Soomest laenatud ja tähendab segadust, takistust tegevuses (Störung, Unterbrechung, désordre, dérangement, расстройство) ja mõistagi tuleks teda just selles mõttes tarvitada; näituseks „siht-riistad on häires“, — прицелы расстроены.

Sõnad alarme, тревога tähendavad signaali ehk käsku, millele järgneb rutuline meeskonna jooksmine oma kohtadele lahingu korra järele ja väeosa ehk laeva lahinguvalmis seadmine. Arusaadav et häire kui vastandmõiste siin ei kõlba, sest lahingu kord ja väeosa ehk laeva lahinguvalmis seadmine on hästi läbimõeldud, korrapärane toiming. Selle mõiste tähendamiseks võiks ettepanna murdesõna „ahin“ (om. ahina). „Ahin“ tähendab (vaata J. Aavik. Uute sõnade sõnastik 1921): ägedus, rutt, õhin, ja väljendab kaunis piltlikult soovitatavat mõistet. Siit saaks terve rea oskussõnu nagu: „lahingu ahin“ — боевая тревога; „tuliahin“ — пожарная тревога j. n. e.

2.

Merikindlused on sunnitud tarvitama kohaste oskussõnade puudusel ühte ja sama sõna mitmes mõistes. Üks sarnastest on „ennustus“. Kirjanduses on tema ammu tuntud tähenduses: ettekuulutus, ettetäendus, предсказание, prédiction, prophétie; samas mõttes on tema merikindluses tarvilik: ennustuse aeg — предсказательное время. Kuid „ennustus“ on tarvitusel meil ka teises mõttes, nimelt: ettejäudmine, ettejäudnud olek, Vorsprung, упреждение. Et mõlemad mõisted ikka kõrvuti esinevad, oleks hädasti tarvis uus sõna leida. Kohane

oles Soome juurest deriveeritud „ennak“ (om. ennaku) — ettejäudmine, Vorsprung, l'avantage qu'on a sur qu. Niisama ennetama — упреждать, être en avance de qu., devancer, dépasser.

Mis aga päris segadust teeb — on „tabamine“, „tabamus“, „tabavus“. Kui mürsud „trehavad“, siis on see tabamine: kui nemand korraga märki pluss, — miinus näitavad — on ka tabamine, eel-laskmise lõpul „minnakse tabamuse peale üle“ (mõnes kohas ka „purustamise“ peale). Kui mürskude hajumine väike, siis on „tabamine“ hea (mõni ütleb tabavus). Kui õppusel see kõik segi läheb, siis saab kuulda sõnu nagu: kuuli augud, porasheenie, nakröötie ja teisi. Sõjaväe oskussõnastik ei või siin palju aidata — on liiga üldine. Soovitaksin järgmist: попадание, Treffer, le coup portant — tabe, tabamine, попасть — tabama; покрытие — katvus, katang, пробойна — läbis; пробивать — läbistama; меткость, — Treffähigkeit — tabavus; меткий — tabav: поражение — purustus; успешность стрельбы — laske edukus; действительность стрельбы — laske mõjuvus; влещек, Aufschlag — pursk (om. pursi); падение — lang, langemine..

P. M.

Sõjaväelised teated välisriikidest.

Ameerika Ühisriigid.

Ameerika Ühisriikide rannakaitse korraldus.

Rannakaitse kavade kokkuseadmisest rahuajal võtavad Ameerika Ühisriikides osa nii sõja- kui mereministerium järgmistel tingimustel:

a) „Maa- ja mereväe ühendatud komisjon“ (Joint Board of the Army and Navy) arutab küsimusi, mis tekivad mere- ja maaväe koostöötamisest, annab nad uurimisele ja soovitab mere- ja sõjaministrile igasugu kasulikke samme.

b) „Maa- ja mereväe ühendatud komitee“ (Joint Army and Navy planning Committee) uurib eelmise komitee poolt antud küsimusi ning esitab talle oma töö tagajärjel saadud aruandeid ja ettepanekuid.

c) Mere rand on maa- ja mereväe vahel ära jaotatud. Mis mereväkke puutub, siis on Ühisriikide rand jaotatud 14 ringkonnaks, kus mereväe kuivamaa ehitud asuvad.

Mis maaväkke puutub, siis on rannik raionidesse jaotatud, mis vastavad korpuste piirkondadele. Nagu teada, on Ühisriikide mandri maaala jaotatud inspektsiooni, manöövrite, mobilisatsiooni ja sõjaplaanide suhtes 9 korpuse piirkonnaks.

Juhtumisel, kui vaenlane randa peaks atakeerima, võtab atakeeritavas ringkonnas või ringkondades sõjategevuse strateegilise juhatamise oma peale ringkonna või ringkondade kõige vanem meriväe ohvitser.

Igas korpuse raionis või kaitse sektoril asub teatav arv kahurväe sektorid. Need sektorid jagunevad omakord kohalisteks sektoriteks. Iga kohaliku

sektori ülem peab ühendust kohaliku merejõudude ülemaga, et operatsioonides täielikku koosteguvust saavutada. Kr.

Persia.

Persia sõjaväe reorganiseerimine.

Kuni viimase ajani on Persia enda sõjaväelise jõuetuse all kannatanud. Ilmasõja ajal ujutasid tema maaalasi kord türklased, kord jälle venelased ja pidasid seal võitlusi, kuigi Persia enda erapooletuks oli kuulutanud. Hiljem, kui Nõukogude Vene väed Denikini olid võitnud ja Kaukaasia vabariigid oma alla heitnud, tungisid nad Persiasse, et viimase pealinna vallata ja maa oma mõju alla saada. Kuid perslased astusid, kuigi puudulikult organiseeritud ja varustatud, neile südilt vastu ja sumdsid nad taganema. Pärast vaenlase löömist asuti kiiresti sõjaväe reorganiseerimisele. Varem olid väljamaalastest sõjaväe instruktorid tihtigi riigihuvide vastaselt tegutsenud. Et see ei korduks, anti määrus välja, mille järele kõik Persia sõjaväelased peavad Persia alama olema. Asjatundlikkude sõjaväelaste ettevalmistamiseks saadeti hulk ohvitseri väljamaale õppima. Praegu on Prantsusmaal sõjakoolides õppimas 47 ohvitseri.

Terve riigi ala on jaotatud 7 sõjaväe ringkonda, milledest 5 vastavad diviisidele ja 2 iseseisvatele segabrigaadidele.

On väljatöötamisel uus sõjaväeseadus, mis parlamendi lähemal istangul hääletusele läheb. Selle seaduse järele kestaks teenistuseaeg üldse 12 aastat, sellest 2 aastat tegevat teenistust. Kr.

*Tallinna garnisoni
väeosade vaheline rakmetes
murdmaa jooks
12. okt. s. a.*

*Kadett V. Jaanus — esimesena
kohale jõudmas.*

Sport.

Tallinna garnisoni väeosade vaheline murdmaa jooks rakmetes.

Tallinna garnisoni spordi komisjon korraldas 12. oktoobril s. a. garnisoni väeosade vahelised rakmetes murdmaa jooksu võistlused Tondilt suurtäki ladude piirkonnast V. S. „Sporti“ aeda. Jooksu maa pikkus oli 5–6 km.

Võistlusest võtsid osa 114 võistlejat:

1. Sõjaväe ühend. õpeasutustest	—	102	osavõtjat.
2. 10. jalgväe rügemendist	—	4	„
3. Pioneer pataljonist	—	2	„
4. Side pataljonist	—	2	„
5. Meriväest	—	4	„

Kohti ja auhindu omandasid:

1. kdt. Jaanus, Vladimir, Sv. Üh. Õpeas.	25:42,6.
2. „ Talbach, Vladimir	26:4,5.
3. „ Lest, Johannes	26:10.
4. „ Mats, Voldemar	„
5. „ Möttus, Oskar	„
6. „ Nolk, Arthur	„
7. „ Sternbick, Rudolf	„
8. n.a.o. Pappa, Evard, Meriväe ekipashist.	„
9. rm. Siimo, Johannes, Sv. Üh. Õpeas.	„
10. „ Viil, Aleskander	„
11. asp. Treimann, Karl	„
12. kdt. Kriisk, Karl	„

13. „ Puurmann, Verner	„
14. n.a.o. Rebas, Ernst, 10. jalgv. rügem.	„
15. rm. Siling, Davet, Sv. Üh. Õpeas.	„
16. kdt. Veborn, Arthur	„
17. „ Kurs, Elmar	„
18. rm. Sallmann, Oskar, 10. jalgv. rügem.	„
19. „ Hagijas, Eduard, Sv. Üh. Õpeas.	„
20. n.a.o. Verk, Paul	„
21. v.a.o. Uudelt, Mihkel	„
22. rm. Strunt, Arnold, Side pataljonist.	„
23. kdt. Madisson, August, Sv. Üh. Õpeas.	„
24. rm. Grünbaum, Alfred	„
25. kdt. Tikk, Heine	„

Auhindadeks jagati välja jooksu ja võimlemise kingad, spordi särgid ja püksid.

Tallinna garnisoni väeosade vahelised raskejõustiku võistlused maadlemises ja tõstmises.

Tallinna garnisoni Spordi komisjon korraldab 22. ja 23. novembril s. a. „Sõdurite Kodus“ garnisoni väeosade vahelised võistlused maadlemises ja tõstmises. Võistlustest võivad osavõtta ainult need sõjaväelased, kes tähendatud aladel spordi seltside vahelistel võistlustel auhindu ei ole omandanud. Võistlustest peetakse viies kaalus. Iga väeosa võib saata võistlustest osavõtma igal ajal ja igas kaalus kuus võistlejat.

Raamat-teated.

Prof. Dr. Hans Delbrück. Der Stand der Kriegsschuldfrage. Berlin. Carl Heymanns Verlag, 1924 a. 29 lhk.

Ilmasõja kohta on tekkinud suur erikirjandus, milles tähtis koht antud sõja põhjuste selgitamiseks ja sõjasüüdlaste leidmisele. Just neis küsimustes on ilmutatud äärmist närvilikkust, erilist agarust

ja diametraalselt lahkuminevaid vaateid. Vaenulised pooled ja üksikud riigid on üksteise võidu püüdnud süüdi teise kaela veeretada ja oma käsa enneolemata verevalamisest puhtaks pesta, mil otstarbel ametliselt on avaldatud „värvilistes raamatutes“ diplomaatilisi dokumente, mis sisaldavad enam-vähem nende huvidekohast materjali väljavalikut. Samuti

on üksikute autorite teosed püüdnud avalikku arvamist veenduma panna teatud vaatepunkti õigluses. Kuna keskriikide saatustlik osa sõja algatamises kahelda ei luba, siis on just sealpoolt katsutud vastupidist tõendada.

Versaillesi rahulepingus oli Saksamaa sunnitud end küll sõja algatamises süüdlaseks tunnustama, kuid see ei lõpetanud kaugeltki veel küsimust, vaid vaidlused jätkuvad endiselt. Hiljuti möödunud ilma-sõja 10. aastapäev näib selleks omalt poolt veelgi tõuget olevat annud.

Nii on muuseas ka prof. Hans Delbrück avaldanud broshüüri, kus kategooriliselt eitab Saksamaa sihikindlat sõja ettevalmistust ja ainusüüdi sõja algatamises ilmavalitsuse kättesaamiseks, ning lükkab süü Prantsus- ja Venemaa imperialistlikkude püüete peale, mis Konstantinoopoli ja Elsass-Lotringi valdamise peale olid sihitud. Saksamaale heidab ta ainult diplomaatliksi eksisamme ja kaugelenägemise puudumist ette.

Saksamaa ei olla sõjaks mitte küllalt ettevalmistatud olnud. 1914 a. olnud Saksamaal kõigest ainult $\frac{2}{3}$ noorimehi sõjaliselt väljaõpetatud, relvades olnud elanikkude üldarvust 1,13%, kuna Prantsusmaal aga 2,17%. Prantsusmaa sõjaväe teenistusa-ja 2 aasta pealt 3 aasta peale tõstmisele polla Saksamaa omalt poolt millegagi vastanud; Saksamaa kulanud kaaluvama osa omast sõjaväe eelarvest laevastiku ehitamiseks, kuigi need kuld Inglismaale mingiks vastukaaluks lootust ei annud, maaväe korpustest selle asemel aga jätkunud oleks Prantsusmaa purustamiseks. Laevastiku ehitamine olnud üldse

suurem poliitiline viga, sest see kiskunud Inglismaa sekka lööma.

Venemaa õhutanud igat viisi Balkanil Austria Ungari vastu sihitud neoslavismi mõtet, mille peakandjaks olnud Serbia. Venemaa suurendanud oma sõjaväge otse kohutavalt ja kiirendanud ilmasõja tekkimist. Hoogu selleks annud veel lepingosalise Prantsusmaa sõjaväe suurendamine ja kartus Türgi-maa tugevnemise eest ehitatava Konstantinoopol-Bagdadi raudtee valmisaamisel.

Austria-Ungari järsk, ultimatiivne ülesastumine pärast ertshertzog Franz Ferdinandi ja tema abikaasa tapmist Sarajevos olnud ainuüksi tingitud Austriale pealesunnitud enesekaitse võitlusest oma olemasolu ja puutumatus eest. Saksamaa pidanud Austriat toetama. Vene ja Austria-Ungari vahekord olnud kujunenud olukorra tõttu küll äärmiselt terav, kuid loodetud siiski esialgu Venemaa järelandmise peale. Poincaré õhutusel kuulutanud aga Vene täieliku mobilisatsiooni välja, mis sama hea kui Saksamaale sõja kuulutamine, ja luhta ajanud tema lootuse sõjavõimaluste piiramise kohta ainult Austria ja Serbia vahel. Belgia okupeerimine olnud suur, kuigi sõjalistele kavatsustele rajatud, väärsamm, sest see annud viimase tõuke Inglismaa väljaastumiseks; sellel sündmusel polla aga enam mingit ühist ilma-sõja algusega, vaid see puutuda juba sõja käigusse.

H. Delbrück'i lühikeses ja ülevaatlikus broshüüris on kokkusurutuna esitatud sakslaste ideoloogia ja kõik need argumendid, mida ses küsimuses enesekaitseks nii paljus variatsioonides esile tuuakse, milledega tutvunemine sellepärast mitmeti huvitav ja soovitav. O. K.

Kroonika.

— Vabadussõjas langenute mälestussamba avamine Vaivaras 12. skp. sündis rahva suurel osavõttel, vaatamata vihmasest ilmast. Mälestussamba avas peale jumalateenistust Vab. Valitsuse nimel siseminister Rõuk. Kaitseministeeriumi poolt asetas pärja kolonel Simon. Üldse pandi pärgi 16. Mängis 1. diviisi orkester. Saaremaa valgest marmorist sammas kujutab obeliski, mille tipul rauga süles puhkava sõduri kuju. Marmorisse on raiutud 25 langenu nimed. Mälestussammas on ehitatud kunstnik Melnik' u kavandi järele ja maksab 315.000 marka, millest 50.000 mrk. veel võlgu.

— Tallinnas on päevakorral Vabadussõjas langenute õpetajate ja kooliõpilaste mälestussamba püstitamise küsimus. Samba asukoht pole veel lõpulikult selgunud. Pooldatakse realgümnaasiumi juures olevat kolmnurkset platsi.

— Tallinna garnisoni „Sõdurite kodu“ talvise hooaja avamise pidu oli 18. skp. Eeskava täitsid muusikalised ettekanded ja Sv. ühend. õpeasut. allohv. õpepataljoni sõdurite poolt ettekantud A. Tammani 5 vaat. näidend „Koidikul“. Lõpuks tants kaitseväge orkestri saatel.

— Meie kaitseväge esitaja Poolas kolonell-leitnant Jacobsen ühes Jaapani sõjaväe esitaja major Okabe, tema abi ritmeister Kasahre ja Läti sõjaväe esitaja kol.-leitn. Grünbergi seltsis viibis kuu algul ringreisil Ida-Poolas, Poola 9. korpuse asumispiirkonnas. Vastuvõtmine igalpool ütle mata sõbralik.

— Vab. Valitsus on otsustanud vabadussõjalaste autasu küsimuse lõpulikule lahendamisele võtta ja selle järele esineda Riigikogule seaduseelnõuga Vaba-

dusristide annetamise lõpetamise kohta. Üldse on otsustamata umbes 200 Vab. Risti ettepanekut.

— Vab. Val. on esitanud Riigikogule seaduseelnõu, mille järgi hakatakse Veneagsete pensionäride toetamise seaduse põhjal pensiooni maksta ka ilmasõjas surmasaanute või teadmata kadunute sõdurite vanematele, kui neil toitja puudub. Töö-Hoolekandeministrile jääks õigus pensiooni määrata ka siis, kui teisi toitjaid küll olemas, need aga kas ainelise ehk tervislike seisukorra tõttu seda kohustust ei suuda täita.

— Eesti-Läti kaitseväge siduva lähendamise sihis on Lätis algatatud mõtet toimetada omavalitsi külastamisi laevadel ja lennukitel ilma eelkäiva lubaküsimuseta välisministri kaudu.

— Tallinna linna majandukomisjon on otsustanud Kaitseministeeriumi Lasnamäe lennuplatsi maaalast üht osa A/S. „Aeronauti“ kasutada anda.

— 11. ja 12. skp. korraldas Vigastatud sõjameeste ühingu Tartu osakond linnas karbi ja lehtedega korjanduse vigastatud sõjameeste toetuseks.

— Lähemal ajal avatakse Tallinnas Suur-Tatari tän. Nr. 3 Vigastatud sõjameeste Ühingu mehaanikate töökoja. Sissesead tellitud väljamaalt.

— Kevadel, 20. mail, tapeti salakaubavedajate tabamisel Randvere piirivalve kordoni ülem veltveebel A. Issak. Nüüd on korda läinud senini redus viibinud mõrtsukat Friedrich Pohlat Tallinnas tabada.

— 12. okt. lasksid piirivalvurid Tallinna lähedal, Randvere-Iru teel, auto Nr. 1050 juhil E. Kaeresel piisikuuliga näost läbi. Piirivalvurid nõudsid märgu-

andmisega auto seismajäämist, mida autojuht aga ei täitnud. Autot kahtlustati piirituseveos.

— 11. okt. tabas politsei Tapa jaamas sõjaväejooksik Anton Ooleni ühes varastatud õmblusmasinaga.

— Veebruari kuul põgenes kaitseväeteenistusest Venemaale kommunistlike kalduvustega Artur Luik. Seal ei käinud ta käsi aga mitte hästi. Pärast ametlikku kirjavahetust Eesti ja Vene ametkondade vahel saadeti väejooksik ühes teiste tagaotsitavate kurjategijatega üle piiri tagasi. Luik anti sõjaringkonna kohtu alla.

— Ülemaalse kommunistlike sala-organisatsiooni asi (149 protsess) on sõjaringkonna kohtus arutusele määratud 10. nov. Kohtu istangud peetakse Tallinna „Sõdurite Kodu“ ruumides. Süüdistuse akt on trükitud. Mitmed vabaduses viibijad kaebelused on üle piiri põgenenud. O. K.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Agü № № 39, 40, 41. Kirjanduse, kunsti ja kultuuri ajakiri.

Kodu № № 18, 19, 20. Perekondlik kirjanduse, teaduse ja kunsti ajakiri.

Muusikaleht № 9. Eesti lauljate liidu väljaanne.

Eesti Spordileht № № 20, 21. Eesti spordi keskliidu häälekandja.

Eesti Majandus № № 38, 39, 40. Tööstuse, kaubanduse ja rahanduse ajakiri.

Eesti Politseileht № № 37, 38, 39, 40. Administratiivõigusline aegkiri.

Saper i Inzynier Woiskowy № 9/10. Poola sõjaasjandusline ajakiri.

Karys № № 38, 39, 40. Leedu sõjaväeline ajakiri.

Lühikene ülevaade piimaasjanduse arendamisest ja selle praegusest seisukorrast Eestis. Tallinna Eesti põllumeeste seltsi väljaanne 1924.

Väike põllumehe kirjavara № № 1, 2, 3, 4, 5, 6. Ülemaalse asunikude ja riigirentnikkude liidu väljaanne.

Wastutaw toimetaja: E. Limberg.
„Sõduri“ väljaanne.

Ilmusid trükist

Kindralstaabi 6. osakonna väljaandel:

Jalgväe relvade materjaal-osa

K. k. Lewis (jalgväe mudel).

Üldine kirjeldus, õpetamise meetodid ja hoolekandmise reeglid jalgväe kompanidele.

— Hind 55 mrk. —

K. k. Lewis'i lasketakistused.

Lisa jalgväe relvade materjaal-osa K. k. Lewis'i juurde.

— Hind 10 mrk. —

Saada „Sõduri“ talitusest, Pagari tän. № 1, tuba 50.

Sportala paremate tagajärgede (rekordide) registreerimise kaardid.

Hind 2 Mrk.

Saada „Sõduri“ toimetusest

— Tallinn, Pagari tän. № 1. —

Kindralstaabi VI osakonna foto üleswõtteid kaitseväe päewasündmustest

on saada „Sõduri“ toimetuses

— Tallinnas, Pagari tän. № 1. —